

სამართლის მეცნიერებები / LAW SCIENCES

კრიზისის მართვის სამართლებრივი რეგულირება და ადამიანის უფლებების დაცვის პრობლემატური საკითხები კოვიდ 19 პანდემიის დროს

გივი ლობჯანიძე

სამართლის დოქტორი, აფილირებული პროფესორი
საქართველოს საერთაშორისო უნივერსიტეტი ჯიუს
თბილისი, სამღერეთის #5
+995599558259

givi.lobzhanidze@giu.edu.ge

შენგელი ფიცხელაური

სამართლის დოქტორი, აფილირებული პროფესორი
საქართველოს საერთაშორისო უნივერსიტეტი ჯიუს
თბილისი, სამღერეთის #5,

shengeli.pitskhelauri@giu.edu.ge

ნინო ბოჭორიშვილი

სამართლის დოქტორი, აფილირებული პროფესორი
საქართველოს საერთაშორისო უნივერსიტეტი ჯიუს
თბილისი, სამღერეთის #5
+99559974275

nino.botchorishvili@giu.edu.ge

ლიკა საჯაია

სამართლის დოქტორი, პროფესორი
საქართველოს საერთაშორისო უნივერსიტეტი ჯიუს
თბილისი, სამღერეთის #5,

lika.sajaia@giu.edu.ge

თათია დოლიძე

სამართლის დოქტორი, ასოცირებული პროფესორი
საქართველოს საერთაშორისო უნივერსიტეტი ჯიუს
თბილისი, სამღერეთის #5,

+995555630066

tatuli.dolidze@giu.edu.ge

აბსტრაქტი

კვლევა განხორციელდა საქართველოს საერთაშორისო უნივერსიტეტი ჯიუს-ს მიერ დაფინანსებული კვლევის „ადამიანის ჯანმრთელობისა და სხვა უფლებათა დაცვის პრობლემები კოვიდ 19 პანდემიის პირობებში და საერთაშორისო სამართლებრივი გარანტიები“ ფარგლებში. წინამდებარე კვლევა კომპლექსურია და ის განიხილავს პრობლემატიკას რამდენიმე ჭრილში, კერძოდ ერთი მხრივ პანდემიის დროს კრიზისების მართვის ჭრილში, ხოლო მეორე მხრივ ადამიანის უფლებების კონტექსტში. შესაბამისად, კვლევის ფარგლებში გაანალიზდა პანდემიის პირობებში დანერგილი საკანონმდებლო ცვლილებები და მათი აღსულების გავლენა ადამიანის უფლებების დაცვაზე. პანდემიის პირობებში შეიქმნა არაორდინარული სიტუაცია და გადაწყვეტილების სწრაფად მიღების აუცილებლობა ართულებდა სამართლიანი და გაწონასწორებული ბალანსის დამყარებას ადამიანის უფლებებსა და ჯანდაცვის ინტერესებს შორის. სამართლიანი ბალანსის დამყარებისთვის, ქვეყნის დემოკრატიულ განვითარებასთან ერთად, ასევე გადამწყვეტი აღმოჩნდა ინსტიტუციების მდგრადობა და კომპეტენტურობა.

პანდემიამ აიძულა ევროპის ქვეყნები, გაეტარებინა არაერთი ღონისძიება, აღსანიშნავია, რომ ევროპული ქვეყნების უმრავლესობას საგანგებო მდგომარეობა არ გამოუცხადებია და ისინი ორდინარული (ჩვეულებრივი) სიტუაციის მარეგულირებელი კანონმდებლობის საფუძველზე გაუმკლავდნენ ამ დიდ გამოწვევას. ფაქტია, რომ საქართველოში საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადების მიზეზი იყო არა კორონავირუსის შიდა უკონტროლო გავრცელების საფრთხე, არამედ ქვეყანაში სათანადო სამართლებრივი ბაზის არარსებობა, რომელიც შესაძლებლობას მისცემდა სახელმწიფოს დაეწესებინა ეპიდემიოლოგიური მდგომარეობის შესაფერისი ადამიანის უფლებათა შეზღუდვები.

პერსონალური მონაცემების დაცვის უფლება, სხვა მრავალ უფლებათა შორის, რისკის ქვეშ აღმოჩნდა კოვიდ-19 პანდემიის დროს. მუშავდებოდა ჯანმრთელობის მდგომარეობასთან დაკავშირებული განსაკუთრებით დიდი ოდენობით პერსონალური მონაცემები. პერსონალური მონაცემების დამუშავებას ახდენდნენ არა მხოლოდ სახელმწიფო ინსტიტუციები, არამედ კერძო კომპანიებიც (მაგალითად თერმოსკრინინგის დროს). სწავლისა და მუშაობის პროცესი გადავიდა ონლაინ რეჟიმზე, რამაც გამოიწვია ელექტრონულად განსაკუთრებით დიდი მოცულობის მონაცემთა დამუშავება. დაავადების გავრცელების პრევენციის მიზნით შეიქმნა არაერთი ონლაინ აპლიკაცია და დამუშავდა მილიონობით ადამიანის გეოლოკაციის მონაცემები. კვლევის ფარგლებში ანალიზი გაკეთდება პანდემიის პირობებში სახელმწიფოს მიერ შემოღებული შეზღუდვების სამართლებრივ საფუძველებზე, რაც მომავალში ხელს შეუწყობს მსგავსი საგანგებო სიტუაციების მოსაგვარებლად სახელმწიფოების მიერ რეაგირების მექანიზმების წინასწარ იმგვარად ჩამოყალიბებას, რომ კრიზის პირობებში გამოირიცხოს დაბნეულობა, ქაოტურობა და არათანმიმდებრული მოქმედებები.

განსაკუთრებული გამოწვევა გახდა ქალთა მიმართ ძალადობა. ქვეყანაში არსებული სისხლის სამართლის სტატისტიკა ისედაც ცხადყოფდა არცთუ ისე სახარბიელო მდგომარეობას ამ ჭრილში, თუმცა კოვიდ 19 პანდემიის გამოძახილმა პრაქტიკულად აქაც თავისი გავლენა იქონია რაც ჩვენი კვლევის ერთ ერთი საგანია.

საკვანძო სიტყვები: კოვიდ პანდემია. სამართლებრივი მოწესრიგება. საგანგებო მდგომარეობა, პერსონალური მონაცემები, ქალთა მიმართ ძალადობა.

LEGAL REGULATION OF CRISIS MANAGEMENT AND PROBLEMATIC ISSUES OF HUMAN RIGHTS DURING COVID 19

Givi Lobjanidze

PhD law, Affiliated Professor
Georgian International University GIU
Samgereti Str 5, Tbilisi 0101 Georgia
givi.lobzhanidze@giu.edu.ge

Shengeli Fitskhelauri

PhD law, Affiliated Professor
Georgian International University GIU
Samgereti Str 5, Tbilisi 0101 Georgia
shengeli.pitskhelauri@giu.edu.ge

Nino Bochorishvili

PhD law, Affiliated Professor
Georgian International University GIU
Samgereti Str 5, Tbilisi 0101 Georgia
nino.botchorishvili@giu.edu.ge

Lika Sajaia

PhD law, Professor
Georgian International University GIU
Samgereti Str 5, Tbilisi 0101 Georgia
lika.sajaia@giu.edu.ge

Tatia Dolidze

PhD law, Associated Professor
of Georgian International University GIU
Samgereti Str 5, Tbilisi 0101 Georgia
tatuli.dolidze@giu.edu.ge

Abstract

The research was carried out within the framework of the research that the Georgian International University funded and this research was about problems of human health and human rights during covid 19 and international guarantees. The research is complex and examines the above-mentioned problems from several angles, namely: in the context of crisis management during a pandemic, in the context of human rights, etc. Also, we fully analyzed legislative changes that were made during a pandemic and their impact on human rights. The pandemic created an extraordinary situation and the

need to make quick decisions made it difficult to strike fair and balanced conditions between human rights and health care interests. To establish a fair balance, together with the democratic development of the country, the stability and competence of the institutions were also decisive.

The pandemic has forced European countries to implement additional measures. Most of them have not declared a state of emergency and they faced the pandemic with ordinary regulations. The reason for declaring a state of emergency in Georgia was not COVID-19, the main reason was the lack of appropriate legal regulations. The right to protection of personal data, among many other rights, has been put at risk during the Covid-19 pandemic. A particularly large amount of personal data related to health status was being processed. Personal data was processed not only by state institutions but also by private companies (for example, during thermal screening). The work and teaching process moved to the online mode, which has led to the processing of a particularly large amount of personal data. To prevent the spread of the disease, several online applications have been created and the geolocation data of millions of people has been processed. Within the framework of the research, the analysis will be made on the legal basis of the restrictions introduced by the state in the conditions of the pandemic, which will help in the future to establish the response mechanisms of the states to solve similar emergencies in such a way as to exclude confusion, chaos and inconsistent actions in crisis conditions. Violence against women has become a special challenge. The criminal justice statistics in the country already revealed a not-so-favorable situation in this regard, although the impact of the COVID-19 pandemic practically had its impact here as well, which is one of the subjects of our research.

Keywords: Covid pandemic, legal regulation, emergency state, personal data, women violence.

შესავალი

წინამდებარე კვლევა მნიშვნელოვანი და აქტუალურია მას შემდეგ, რაც მთელი მსოფლიო და მათ შორის საქართველო აღმოჩნდა უპრეცედენტო გამოწვევის წინაშე. აღსანიშნავია რომ არც ერთი ქვეყანა, არ აღმოჩნდა მზად კრიზისთან საბრძოლველად. არც საქართველოს ჰქონდა ამ მასშტაბის პანდემიასთან გამკლავების გამოცდილება.

კოვიდ პანდემია გამოწვევა იყო როგორც სამედიცინო, ასევე სამართლის სფეროსთვის. საზოგადოებრივ ჯანდაცვას, როგორც ლეგიტიმურ ინტერესსა და ადამიანის ძირითად უფლებებს შორის ბალანსის მოძებნა არ აღმოჩნდა მარტივი. კორონავირუსი ერთნაირად დაემუქრა დემოკრატიულსა და არადემოკრატიულ ქვეყნებს, თუმცა, როგორ მოახერხეს ეს ევროპულმა სახელმწიფოებმა, ეს დიდწილად იყო დამოკიდებული მათი დემოკრატიულობის ხარისხზე. ადამიანის უფლებების დიდი ნაწილი შეიზღუდა კოვიდ პანდემიასთან ბრძოლის პროცესში. ვირუსის წინააღმდეგ სწრაფი რეაგირების მიზნით შეზღუდვის უფლებამოსიება მთავრობას მიენიჭა და სწორედ ამიტომ განსაკუთრებულად მნიშვნელოვანი აღმოჩნდა მთავრობის საქმიანობის ეფექტური გაკონტროლება ხალხის წარმომადგენლობითი ორგანოს, პარლამენტის და სასამართლოს მიერ. კორონავირუსმა ბევრი ახალი და მნიშვნელოვანი გამოწვევა წარმოქმნა მსოფლიოს ქვეყნების საკანონმდებლო და სასამართლო ხელისუფლების ორგანოების დღის წესრიგში.

საგანგებო მდგომარეობა თავისი არსით მიზნად ისახავს პოზიტიურ მოლოდინებს, რომელმაც უნდა უზრუნველყოს საზოგადოების უსაფრთხოებისა და წესრიგის დაცვა. მასშტაბები, რომელიც ამ პანდემიამ გამოიწვია საკმაოდ ფართოა და არ დარჩენილა თითქმის

არც ერთი სახელმწიფო რომელზედაც არ ჰქონოდა მას ნეგატიური გავლენა, გამონაკლისი არც საქართველო ყოფილა. საქართველოს კონსტიტუცია ითვალისწინებს საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადებას როგორც ეპიდემიის ასევე პანდემიის დროს, როდესაც სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოები მოკლებულნი არიან კონსტიტუციურ უფლებამოსილებათა ნორმალურ განხორციელებათა შესაძლებლობას.

პანდემია მართლაც უპრეცედენტო აღმოჩნდა მთელი მსოფლიოსათვის, მათ შორის, ევროპული სახელმწიფოებისათვის. ევროპულ სახელმწიფოები, მათ შორის საქართველო, მეტნაკლებად გაუმკლავდა პანდემიას. საქართველოსა და ევროპის სხვა სახელმწიფოების შედარების თვალსაზრისით აღსანიშნავია, რომ ევროკავშირის წევრი 27 სახელმწიფოდან, მხოლოდ 10-მა, ხოლო ევროპის საბჭოს 47 სახელმწიფოდან ასევე 10-მა სახელმწიფომ გამოაცხადა საგანგებო მდგომარეობა, მათ შორის იყო საქართველო. შესაბამისად, ევროპული ქვეყნების უმრავლესობას საგანგებო მდგომარეობა არ გამოუცხადებია და ისინი ორდინარული (ჩვეულებრივი) სიტუაციის მარეგულირებელი კანონმდებლობის საფუძველზე უმკლავდებოდნენ პანდემიას. უნდა აღნიშნოს, რომ საქართველოში საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადება განაპირობა არა კორონავირუსის შიდა უკონტროლო გავრცელების საფრთხემ, არამედ საქართველოში სათანადო სამართლებრივი ბაზის არარსებობამ, რომლითაც სახელმწიფო შეძლებდა დაეწესებინა ადამიანის უფლებათა შესაბამისი შეზღუდვები. როგორც საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის შესახებ საქართველოს კანონი, ისე კანონი სამოქალაქო უსაფრთხოების შესახებ და არც სხვა საკანონმდებლო აქტი სრულყოფილად არ განსაზღვრავდა ადამიანის უფლებათა შეზღუდვის პირობებს ეპიდემიის შემთხვევაში. სათანადო სამართლებრივი ბაზის არსებობა, აგვარიდებდა საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადებასა და ადამიანის უფლებათა შეზღუდვების დაწესებას საგანგებო მდგომარეობის პირობებში. არაერთ ქვეყანაში და მათ შორის საქართველოშიც, საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადებამ, ინფიცირებულთა თვითიზოლაციამ და კარანტინის რეჟიმმა ბუნებრივად განაპირობა ის რომ ადამიანები უფრო მეტ დროს ატარებდნენ დახურულ სივრცეში, ბევრი ქალი ასეთ დროს მოძალადე ოჯახის წევრთან იზოლირებული აღმოჩნდა, რამაც საბოლოო ჯამში ქალთა მიმართ ძალადობის ზრდა გამოიწვია, როგორც მსოფლიო მასშტაბით, ისე საქართველოში.

კრიზისული სიტუაცია ყველაზე უკეთ წარმოაჩენს თუ რამდენად ღირებულია სახელმწიფოსთვის ადამიანის უფლებები და რამდენად მზად არიან სახელმწიფო ინსტიტუტები დაამყარონ სამართლიანი ბალანსი ადამიანის ძირითად უფლებებსა და სხვა ლეგიტიმურ ინტერესებს შორის. მიუხედავად იმისა, რომ საგანგებო მდგომარეობის დროს არ შეზღუდულა პირადი ცხოვრების უფლება, განსაკუთრებით დიდი ოდენობის პერსონალურ მონაცემთა დამუშავებამ საჯარო და კერძო სტრუქტურების მიერ გავლენა მოახდინა პირადი ცხოვრების უფლების შეზღუდვაზე. მნიშვნელოვანია შესწავლა იმისა თუ როგორ გაუმკლავდა სახელმწიფო კრიზისულ სიტუაციაში პერსონალურ მონაცემთა დაცვას და რამდენად ეფექტურად შეასრულეს მაკოტროლებელმა ორგანოებმა თავიანთი ფუნქცია. ამ საკითხის შესწავლის შედეგები გამოსადეგი იქნება პერსონალურ მონაცემთა დაცვის პრობლემების ძირითადი ტენდენციების გამოსაკვეთად და მომავალში პრობლემების პრევენციისთვის.

წინამდებარე კვლევა საშუალებას მოგვცემს, ხელი შევუწყოთ საქართველოში კრიზისული ვითარების დროს ადამიანის ფუნდამენტური უფლებების უკეთ დაცვას. პანდემიის პერიოდში, საქართველოს ხელისუფლებამ შეზღუდა საქართველოს კონსტიტუციით გარანტირებული ადამიანის ფუნდამენტური უფლებები. სწორედ ამიტომ, მნიშვნელოვანია, შეფასდეს საქართველოში დაწესებული შეზღუდვები როგორც ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო და ევროპულ სტანდარტებთან, ისე საქართველოს კონსტიტუციასთან შესაბამისობის თვალსაზრისით.

ძირითადი ნაწილი

I. კოვიდ -19 პანდემია და ადამიანის უფლებების შეზღუდვის საერთაშორისო გამოცდილება

2019 წლის 31 დეკემბრიდან ახალი კორონავირუსით გამოწვეული დაავადება სწრაფად გავრცელდა მთელს მსოფლიოში მას შემდეგ, რაც ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკაში (შემდეგში - ჩინეთი), ჰუბეის პროვინციის ქალაქ ვუჰანში ვირუსის პირველი შემთხვევები დაფიქსირდა. 2020 წლის მარტის დასაწყისიდან, ახალი კორონავირუსით დაზარალებული სახემწიფოების რაოდენობამ 190-ს გადააჭარბა. კოვიდ-19 აღმოჩნდა მიზეზი 6,895,112 ადამიანის გარდაცვალების.¹ ჯანმო-მ 2020 წლის 30 იანვარს ვითარება საერთაშორისო საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის საგანგებო მდგომარეობად გამოაცხადა,² ხოლო 11 მარტს პანდემიად შეაფასა.

პანდემიასთან გამკლავების მიზნით მის დასაწყისში ევროკავშირის წევრი 27 სახელმწიფოდან საგანგებო მდგომარეობა მხოლოდ 10 ქვეყანაში გამოცხადდა (ბულგარეთი, ჩეხეთი, ესტონეთი, ფინეთი, უნგრეთი, ლუქსემბურგი, პორტუგალია, რუმინეთი, სლოვაკეთი, ესპანეთი). 17 წევრ სახელმწიფოში კონსტიტუციური საგანგებო ნორმები შესაფერისი აღმოჩნდა პანდემიაზე რეაგირებისთვის³. აქვე აღსანიშნავია, რომ ორ ქვეყანაში - ბულგარეთსა და პორტუგალიაში საგანგებო მდგომარეობა გამოაცხადა პარლამენტმა, შვიდ ქვეყანაში - ჩეხეთში, ესტონეთში, ფინეთში, უნგრეთში, ლუქსემბურგში, რუმინეთში, ესპანეთში საგანგებო მდგომარეობა გამოაცხადა მთავრობამ, ხოლო 5-მა სახელმწიფომ (საფრანგეთი, გერმანია, იტალია, ლატვია და სლოვაკეთი) საგანგებო მდგომარეობა გამოაცხადა ორდინარული კანონმდებლობის საფუძველზე.

შვიდმა წევრმა ქვეყანამ (ხორვატია, გერმანია, ლიტვა, მალტა, ნიდერლანდები, პოლონეთი და სლოვენია) არჩია არ გამოეცხადებინათ საგანგებო მდგომარეობა. საგანგებო მდგომარეობა თავდაპირველად გამოცხადდა 11-დან 19 მარტამდე და გაუქმდა 2020 წლის 13 მაისიდან 24 ივნისამდე. ზოგიერთ შემთხვევაში, ეს საგანგებო მდგომარეობები გაუქმდა პანდემიის პირველი ტალღის კონტროლის შემდეგ და შეიცვალა მსუბუქი მექანიზმებით. საგანგებო მდგომარეობის მინიმალური ნორმატიული ხანგრძლივობა მერყეობს 10 დღიდან (ლუქსემბურგი) 90 დღემდე (ესტონეთი, ფინეთი, სლოვაკეთი), პირველ ეტაპზე საგანგებო ღონისძიებები შემოღებულ იქნა 10 დღიდან დაახლოებით ერთ თვემდე ვადით ევროკავშირის ყველა წევრ სახელმწიფოში და შემდეგ ერთხელ მაინც განახლდა. თუმცა იყვნენ სახელმწიფოები, რომლებმაც საგანგებო მდგომარეობის ვადა არ დაადგინა, მაგალითად ხორვატია და უნგრეთი, რაც ვენეციის კომისიამ უარყოფიდან შეაფასა. ვენეციის კომისია რეკომენდაციას იძლევა, რომ საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადება ან შეზღუდვები, რომლებსაც არ აქვთ კონკრეტული ვადა, მათ შორის რომელთა შეჩერებაც განსაკუთრებული ვითარების დამლევაზეა დამოკიდებული, არ უნდა ჩაითვალოს კანონიერად, თუ არ ხდება სიტუაციის რეგულარული გადახედვა.”⁴

¹ 6,895,112 ადამიანი გარდაიცვალა კორონავირუსის მიზეზით 2023 წლის 28 ივნისის მონაცემებით (<https://www.worldometers.info/coronavirus/coronavirus-death-toll/>)

² Public Health Emergency International Concern. 2020. <file:///C:/Users/nino.botchorishvili/Downloads/global-research-and-innovation-forum-towards-a-research-roadmap.pdf> (უკანასკნელად ნანახია 05.07.2023)

³ States of emergency in response to the coronavirus crisis, normative response and parliamentary oversight in EU Member States during the first wave of the pandemic. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/659385/EPRS_STU\(2020\)659385_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/659385/EPRS_STU(2020)659385_EN.pdf) (უკანასკნელად ნანახია 05.07.2023)

⁴ ნაკაშიძე, მალხაზ, 2021. ადამიანის თავისუფლების შეზღუდვა კოვიდ-19-ის პანდემიის პირობებში: ევროპული სტანდარტები და საქართველოს კანონმდებლობა. ადამიანის უფლებათა დაცვა და კოვიდ-19-

ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოების მიერ მიღებული ზომები კოვიდ პანდემიასთან გამკლავების მიზნით მნიშვნელოვნად განსხვავდებოდა ერთმანეთისგან. ზოგიერთი წევრი სახელმწიფოს კონსტიტუცია შეიცავს დებულებას საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადების შესახებ, ზოგი კი საერთოდ არ შეიცავს ასეთ დებულებებს (მაგ. დანია) ან შეიცავს დებულებებს, რომლებიც არ მოიცავს ჯანმრთელობის დაცვის მიზნით საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადების მექანიზმს (მაგ. იტალია). ზოგიერთმა წევრმა სახელმწიფომ გადაწყვიტა გამოეცხადებინათ საგანგებო კონსტიტუციური მდგომარეობა პანდემიის შესაკავებლად (მაგ. ბულგარეთი, ესტონეთი, ლატვია, რუმინეთი ან ესპანეთი), ხოლო ზოგიერთმა გადაწყვიტა არ მიემართათ ამ შესაძლებლობისთვის, მაშინაც კი, როდესაც მათი კონსტიტუცია ამის საშუალებას იძლეოდა. ამის ნაცვლად, მათ მიიღეს ზომები, მაგალითად, ჩვეულებრივი კანონების, ნორმატიული რეჟიმების ან აღმასრულებელი ხელისუფლებისთვის მინიჭებული სპეციალური საკანონმდებლო უფლებამოსილების გამოყენებით.

კოვიდ პანდემიის გავრცელების პირველ ეტაპზე სახელმწიფოების მიერ მიღებული ზომები შეიძლება დაიყოს ოთხ კატეგორიად:

- I. საკონსტიტუციო საგანგებო მდგომარეობა;
- II. ნორმატიული რეჟიმები;
- III. სპეციალური საკანონმდებლო უფლებამოსილებით მიღებული ზომები; და
- IV. ზომები მიღებული თითქმის მხოლოდ ჩვეულებრივი კანონმდებლობით.

საკონსტიტუციო საგანგებო მდგომარეობა გულისხმობს იმ საგანგებო მდგომარეობას, რომელიც გათვალისწინებულია წევრი სახელმწიფოს კონსტიტუციით. ნორმატიული რეჟიმები ეხება იმ რეჟიმებს, რომლებიც გათვალისწინებულია დებულებით და არა კონსტიტუციით, და რომლებიც ორგანულად არეგულირებენ საგანგებო სიტუაციებს და უფლებამოსილებებს, რომლებიც მიეკუთვნება შესაბამის ხელისუფლებას. სპეციალური საკანონმდებლო უფლებამოსილებები ეხება კონსტიტუციურ უფლებამოსილებებს, რომლებიც მინიჭებულია აღმასრულებელი ხელისუფლებისთვის, რათა მიიღონ ნორმატიული აქტები ისეთივე საკანონმდებლო ძალით, როგორც პირველადი კანონები გადაუდებელ/გამონაკლის შემთხვევებში და ექვემდებარება პარლამენტის ზედამხედველობას.

მიუხედავად ეროვნული კანონმდებლობის მრავალფეროვნებისა, წევრ სახელმწიფოებში პანდემიის დაძლევის სამართლებრივი რეაგირების საერთო მახასიათებელი იყო ხელისუფლების როგორც საკანონმდებლო, ისე აღმასრულებელი შტოების კომპეტენციების შეცვლა. როგორც მსოფლიოს სხვა ქვეყნებში, ევროკავშირის წევრ ქვეყნებში⁵ მთავრობამ იკისრა მნიშვნელოვანი როლი პანდემიის კრიზისის დასაძლევად საჭირო ზომების მიღებაში, ზოგიერთ შემთხვევაში მოხდა დამატებითი უფლებამოსილების გადაცემით საკანონმდებლო ორგანოდან აღმასრულებელ ხელისუფლებაზე⁶.

ზოგადად კანონმდებლობა, რომელიც ეფუძნება გამოცხადებულ საგანგებო მდგომარეობას, უფლებას აძლევდა მთავრობებს შეეზღუდათ ძირითადი უფლებები. ევროკავშირის ზოგიერთმა წევრმა სახელმწიფომ ევროპის საბჭოს გენერალურ მდივანს გაუგზავნა შეტყობინებები ადამიანის უფლებების შესახებ ევროპული კონვენციის მე-15

ის პანდემია. სტატიათა კრებული. <https://tsu.ge/assets/media/files/76/ILI%20Genaral/HR%20Covid-19.pdf> (უკანასკნელად ნანახია 05.07.2023)

⁵ Ginsburg, Tom and Versteeg, Mila. 2020. The Bound Executive: Emergency Powers During The Pandemic, No 52, p. 22, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3608974 (უკანასკნელად ნანახია 05.07.2023)

⁶ T. Ginsburg and M. Versteeg, op. cit, p. 4; E. Griglio, 'Parliamentary oversight under the COVID-19 emergency: striving against executive dominance', The Theory and Practice of Legislation, July 2020.

მუხლის საფუძველზე და გაეროს გენერალურ მდივანს სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტის მე-4 მუხლის შესაბამისად.

ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროპული კონვენციითა და სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტით წევრ სახელმწიფოებს აქვთ უფლება საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადების დროს შეზღუდონ ადამიანის რიგი ფუნდამენტური უფლებები, გარდა იმ უფლებებისა, რომელთა შეზღუდვაც თავად საერთაშორისო ხელშეკრულებით არის აკრძალული. თუმცა, ამავდროულად, საერთაშორისო ხელშეკრულებები აწესებს ფორმალურ და შინაარსობრივ გარანტიებს, მათ შორის, რომ საგანგებო მდგომარეობა ფორმალურად არ იყოს გამოცხადებული, რომ ეს გამოწვეული არის განსაკუთრებული გარემოებებით და მიღებული ზომები არის აუცილებელი, დროებითი და ექვემდებარება მუდმივ მონიტორინგს.

ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროპული კონვენციის მე-15 მუხლით ომის ან ერის არსებობისათვის საშიში სხვა საგანგებო მდგომარეობის დროს, ნებისმიერ მაღალ ხელშემკვრელ მხარეს შეუძლია გაატაროს ღონისძიებები კონვენციით ნაკისრი ვალდებულებებიდან გადახვევის მიზნით მხოლოდ იმ ზომით, რამდენადაც ამას მკაცრად მოითხოვს მდგომარეობის სიმწვავე და იმ პირობით, რომ ეს ღონისძიებები არ ეწინააღმდეგება მის სხვა საერთაშორისო-სამართლებრივ ვალდებულებებს.⁷

სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტის მე-4 მუხლით საგანგებო მდგომარეობის დროს, წინამდებარე პაქტის მონაწილე სახელმწიფოებს შეუძლიათ გადაუხვიონ პაქტით ნაკისრ ვალდებულებებს იმდენად, რამდენადაც ამას მოითხოვს მდგომარეობის სიმძაფრე, იმ პირობით, რომ ეს ღონისძიებები შეუთავსებელი არ იქნება მათ მიერ საერთაშორისო სამართლით ნაკისრ სხვა ვალდებულებებთან და არ მოიცავს დისკრიმინაციას რასის, კანის ფერის, სქესის, ენის, რელიგიის ან სოციალური წარმოშობის საფუძველზე.⁸

ევროპარლამენტმა ასევე მხარი დაუჭირა მსგავს მიდგომას კოვიდ პანდემიის დროს, სადაც ხაზგასმით აღნიშნა, რომ მიღებული ყველა ზომა უნდა იყოს „მკაცრად პროპორციული სიტუაციის აუცილებლობასთან, მკაფიოდ დაკავშირებული. მიმდინარე ჯანდაცვის კრიზისზე, დროში შეზღუდული და რეგულარულ შემოწმებას უნდა ექვემდებარებოდეს“⁹. ანალოგიურად, ვენეციის კომისიამ მიუთითა, რომ საგანგებო სიტუაციების უფლებამოსილების გამოყენება გამართლებულად შეიძლება ჩაითვალოს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ისინი აუცილებელია განსაკუთრებული სიტუაციის დასაძლევად, თუ ისინი პროპორციული და დროში შეზღუდულია და მათზე თუ ხორციელდება ეფექტური სასამართლო და საპარლამენტო კონტროლი¹⁰.

ევროპის საბჭოს გენერალურ მდივანს ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროპული კონვენციის მონაწილე 47 სახელმწიფოდან კონვენციიდან გადახვევის შესახებ შეტყობინება გაუგზავნა მხოლოდ 10-მა სახელმწიფომ (ლატვია, რუმინეთი, ესტონეთი, სომხეთი, მოლდოვა,

⁷ ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროპული კონვენცია, 1950, ევროპის საბჭო, მუხლი 15, ხელმისაწვდომია: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_kat (უკანასკნელად ნანახია 05.07.2023)

⁸ სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტის, 1966, გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია, მუხლი 4, <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1398335?publication=0> (უკანასკნელად ნანახია 05.07.2023)

⁹ Resolution of 17 April 2020 on EU coordinated action to combat the COVID-19 pandemic and its consequences, European Parliament, 2020/2616(RSP), para. 46.

¹⁰ Report on Respect for Democracy, Human Rights and the Rule of Law during States of Emergency, Venice Commission, CDL-AD(2020)014, 19 June 2020.

საქართველო, ალბანეთი, ჩრდილოეთ მაკედონია, სერბეთი, სან მარინო.)¹¹ ხოლო გაეროს გენერალურ მდივანს სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ საერთაშორისო მონაწილე 173 სახელმწიფოდან, პაქტიდან გადახვევის შესახებ შეტყობინე გაუგზავნა 20-მა სახელმწიფომ (არგენტინა, სომხეთი, ჩილე, კოლუმბია, დომინიკის რესპუბლიკა, ეკვადორი, ელ-სალვადორი, ეთიოპია, საქართველო, გვატემალა, ყირგიზეთი, ლატვია, ნამიბია, პალესტინა, პარაგვაი, პერუ, რუმინეთი, სენეგალი, ტაილანდი)¹².

პანდემიის პერიოდში ისეთმა საერთაშორისო ორგანიზაციებმა, როგორცაა ევროპის საბჭო და გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია (გაერო), წევრი სახელმწიფოებისათვის შეიმუშავეს COVID-19-ის პანდემიისას ადამიანის უფლებების დაცვის პრინციპები და გზამკვლევები. 2020 წლის 8 აპრილს ევროპის საბჭომ (COE) გამოაქვეყნა გზამკვლევი წევრი სახელმწიფოებისთვის „დემოკრატიის, კანონის უზენაესობისა და ადამიანის უფლებების დაცვა COVID-19 კრიზისის ფარგლებში“.¹³ ასევე აღსანიშნავია ევროპარლამენტის მიერ დადგენილი სტანდარტები კოვიდ-19 პანდემიისას ადამიანის უფლებების დაცვის შესახებ.¹⁴

2020 წლის აპრილში გაერომ გამოაქვეყნა ანგარიში „ადამიანის უფლებები და COVID-19: ვიბრძვით ყველა ერთად.“¹⁵

II. კრიზისის მართვა და ადამიანის უფლებების შეზღუდვა კოვიდ -19 პანდემიის დროს საქართველოს მაგალითზე

2020 წლის 11 მარტს ჯანმრთელობის დაცვის მსოფლიო ორგანიზაციის მიერ ახალი კორონავირუსის პანდემიად გამოცხადების, მისი მასობრივი გავრცელებისა და ქვეყნის წინაშე არსებული მზარდი გამოწვევის გათვალისწინებით, ჯანმრთელობის დაცვის მსოფლიო ორგანიზაციის მიერ გამოცხადებულ პანდემიაზე შესაბამისი რეაგირების მიზნით, ვითარების ნორმალიზაციისათვის, რათა სახელმწიფომ შეასრულოს თავისი კონსტიტუციური ვალდებულება – უზრუნველყოს დემოკრატიულ საზოგადოებაში აუცილებელი საზოგადოებრივი უსაფრთხოება და ქვეყნის მოსახლეობის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის მოსალოდნელი საფრთხის შემცირება, საქართველოს კონსტიტუციის 71-ე მუხლის მე-2 პუნქტისა და „საგანგებო მდგომარეობის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-2 მუხლის პირველი პუნქტის შესაბამისად საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანება N1-ით

¹¹ კორკელია, კონსტანტინე. 2021. ადამიანის უფლებათა დაცვა და კოვიდ-19-ის პანდემია. სტატიათა კრებული. თბილისი: გვ. 81. <https://tsu.ge/assets/media/files/76/ILI%20Genaral/HR%20Covid-19.pdf> (უკანასკნელად ნანახია 05.07.2023)

¹² კორკელია, კონსტანტინე. 2020-2021. ადამიანის უფლებათა შეზღუდვები საქართველოში Covid-19 პანდემიის დროს: მიღებული გამოცდილება და რეკომენდაციები. გვ. 44. https://georgia.un.org/sites/default/files/2021-06/LongVersion_GEO_WEB.pdf (უკანასკნელად ნანახია 05.07.2023)

¹³ Respecting democracy, rule of law and human rights in the framework of the COVID-19 sanitary crisis A toolkit for member states, Information Documents SG/Inf(2020)11, Council of Europe.

¹⁴ European Parliament, Upholding human rights in Europe during the pandemic, 2020 ([https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2020\)652085](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2020)652085))

¹⁵ UN, COVID-19 and Human Rights: We are all in this together (<https://unsdg.un.org/resources/covid-19-and-human-rights-we-are-all-together>)

საქართველოში გამოცხადდა საგანგებო მდგომარეობა¹⁶. ამავე ბრძანებით საგანგებო მდგომარეობის მოქმედების ვადა განისაზღვრა 2020 წლის 21 აპრილის ჩათვლით. 2020 წლის 21 აპრილს საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანება N2-ით „საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადების შესახებ“ საქართველოს პრეზიდენტის 2020 წლის 21 მარტის №1 ბრძანებით საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე გამოცხადებული საგანგებო მდგომარეობის მოქმედების ვადა გაგრძელდა 2020 წლის 22 მაისის ჩათვლით¹⁷.

საქართველოს პრეზიდენტმა საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადებასთან დაკავშირებით გასატარებელ ღონისძიებათა შესახებ 2020 წლის 21 მარტს გამოსცა დეკრეტი, რომლითაც საქართველოს კონსტიტუციის 71-ე მუხლის მე-3 და მე-4 პუნქტებისა¹⁸ და „საგანგებო მდგომარეობის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-2 მუხლის მე-3 და მე-4 პუნქტების შესაბამისად, საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე საგანგებო მდგომარეობის მოქმედების ვადით შეიზღუდა საქართველოს კონსტიტუციის მე-13 (ადამიანის უფლებები), მე-14 (მიმოსვლის თავისუფლება), მე-15 (პირადი და ოჯახური ცხოვრების, პირადი სივრცისა და კომუნიკაციის ხელშეუხებლობის უფლებები), მე-18 (სამართლიანი ადმინისტრაციული წარმოების, საჯარო ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის, ინფორმაციული თვითგამორკვევისა და საჯარო ხელისუფლების მიერ მიყენებული ზიანის ანაზღაურების უფლებები), მე-19 (საკუთრების უფლება), 21-ე (შეკრების თავისუფლება) და 26-ე (შრომის თავისუფლება, პროფესიული კავშირების თავისუფლება, გაფიცვის უფლება და მეწარმეობის თავისუფლება) მუხლებში მითითებული უფლებები¹⁹. შეზღუდვა არ შეხებია მე-17 მუხლს (აზრის, ინფორმაციის, მასობრივი ინფორმაციის საშუალებათა და ინტერნეტის თავისუფლების უფლებები). დეკრეტით საქართველოს მთავრობას მიეცა საგანგებო მდგომარეობის მართვის და იზოლაციისა და კარანტინის წესების დადგენის უფლებამოსილება. ფაქტია, რომ საქართველოს პრეზიდენტმა საგანგებო მდგომარეობა გამოაცხადა იმ მიზნით, რომ შემდეგ დეკრეტით შეეზღუდა საქართველოს კონსტიტუციით გარანტირებული ადამიანის ფუნდამენტური უფლებები, რომელთა შეზღუდვის აუცილებლობაც განაპირობა კოვიდ პანდემიის გავრცელების საფრთხემ, სადაც ადამიანის უფლებების შეზღუდვის საფუძვლად უთითებს პრევენციულ ღონისძიებებზე და არ ხელმძღვანელობს „საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის შესახებ“ საქართველოს კანონით, რომლის მთავარ ამოცანას, სწორედ პრევენციული ღონისძიებების გატარება წარმოადგენს²⁰.

უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველო ევროპის სხვა ბევრი სახელმწიფოს მსგავსად მზად არ აღმოჩნდა გამკლავებოდა პანდემიით გამოწვეულ კრიზისულ ვითარებას, ასევე პროცესები პანდემიის დასაწყისში ქაოტურად და არათანმიმდევრულად იმართებოდა. ამის საფუძველი,

¹⁶ საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადების შესახებ, საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანება N1, 21 მარტი 2020 წელი. ხელმისაწვდომია: <https://www.matsne.gov.ge/ka/document/view/4830390?publication=0> (უკანასკნელად ნანახია 05.07.2023)

¹⁷ საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადების შესახებ, საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანება N2, 21 აპრილი 2020 წელი. ხელმისაწვდომია: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4853172?publication=0> (უკანასკნელად ნანახია 05.07.2023)

¹⁸ საქართველოს კონსტიტუცია, საქართველოს პარლამენტის უწყებები, 31-33, 24/08/1995, <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/30346?publication=36> (უკანასკნელად ნანახია 05.07.2023)

¹⁹ საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადებასთან დაკავშირებით გასატარებელ ღონისძიებათა შესახებ საქართველოს პრეზიდენტის დეკრეტი N1, 21 მარტი 2020 წელი. ხელმისაწვდომია: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4830372?publication=0> (უკანასკნელად ნანახია 05.07.2023)

²⁰ საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის შესახებ საქართველოს კანონი, საქართველოს პარლამენტი, სსმ, 26, 12/07/2007, <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/21784?publication=39> (უკანასკნელად ნანახია 05.07.2023)

რიგ შემთხვევებში მოუწესრიგებელი საკანონმდებლო ბაზა წარმოადგენდა, მაგალითად „საგანგებო მდგომარეობის შესახებ“ საქართველოს კანონი სრულიად გამოუსადეგარი აღმოჩნდა, რადგან ჯანმრთელობის დაცვის მიზანს საერთოდ არ ითვალისწინებს²¹. აქვე აღსანიშნავია, რომ „საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის შესახებ“ საქართველოს კანონი, რომლის მთავარ პრონციპს წარმოადგენს პრევენციული ღონისძიებების უზრუნველყოფა ჯანმრთელობასთან დაკავშირებული საფრთხეების თავიდან აცილების მიზნით, საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის სფეროში სახელმწიფო ორგანოების კომპეტენციების მკაფიოდ გამიჯვნა და მათი მჭიდრო საინფორმაციო კოორდინაცია ჯანმრთელობასთან დაკავშირებული ღონისძიებების დაგეგმვასა და აღსრულების დროს. „საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-11 მუხლის შესაბამისად გადაწყვეტილებას იზოლაციისა და საკარანტინო ღონისძიებების გამოყენების შესახებ იღებს საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის სამსახური. საქართველოს პრეზიდენტმა დეკრეტის გამოცემისას უფლებელყო კანონის ეს დანაწესის, რადგან იზოლაციისა და კარანტინის წესების დადგენის უფლებამოსილება საქართველოს მთავრობას გადასცა. რაც, კიდევ ერთხელ გამოჩნდა, რომ ეროვნული კანონმდებლობა ვერ პასუხობდა ახალ გამოწვევას და კანონის შინაარსი დეკრეტით სხვაგვარად მოწესრიგდა.

აღსანიშნავია, რომ კონსტიტუცია, როგორც უზენაესი კანონი, მკაფიოდ უნდა ანიჭებდეს სახელმწიფოს თითოეულ ორგანოს ამა თუ იმ ფუნქციას, ასევე მნიშვნელოვანია ხელისუფლების დანაწილების პრინციპის გათვალისწინება, უფლებამოსილებათა მკაფიო გამიჯვნა, ზედამხედველობა და ურთიერთკონტროლი.

ამასთანავე ბევრს სახელმწიფოში გამოცხადდა საგანგებო მდგომარეობა და საგანგებო მდგომარეობის დროს როგორც წესი მართვისა და გადაწყვეტილების მიღების სადავეები უფრო მეტად გადავიდა აღმასრულებელი ხელისუფლების ხელში. კოვიდ პანდემიასთან ბრძოლის პროცესში ადამიანის უფლებების შეზღუდვის ღონისძიებები ძირითადად გაიწერა აღმასრულებელი ხელისუფლების მიერ გამოცემული ბრძანებების, მთავრობის განკარგულებების, საგანგებო რეგულაციების და სხვა კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტების საფუძველზე. თუ სახელმწიფო დემოკრატიის მაღალი ხარისხით არ გამოირჩევა, მისი აღმასრულებელი ხელისუფლება უფრო მეტადაა მიდრეკილი კრიზისული სიტუაციის მართვა კონტროლის გარეშე განახორციელოს. სწორედ ამ სურვილს, სისწრაფესა და თუნდაც ეფექტურ მართვას შესაძლოა ადამიანის უფლებების დაცვის მაღალი სტანდარტი შეეწიროს. განსაკუთრებული სიფრთხილით უნდა იყოს გამოყენებული პარლამენტის მიერ უფლებამოსილების დელეგირება მთავრობაზე, რადგან ამ დროს შეიძლება კითხვის ნიშნის ქვეშ დადგეს დემოკრატიული ღირებულებები²². პრეზიდენტის დეკრეტით დადგინდა უფლების შეზღუდვის ბლანკეტური საფუძვლები, თუმცა უფლების შეზღუდვის კონკრეტული ფარგლების დადგენა მთავრობის კომპეტენცია, ხოლო უფლების შეზღუდვის ცალკეული

²¹ საგანგებო მდგომარეობის შესახებ საქართველოს კანონი, საქართველოს პარლამენტი, 44, 11/11/1997 <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/33472?publication=7> (უკანასკნელად ნანახია 05.07.2023)

²² Nino Botchorishvili, Ilika Sajaia. 2022. Parliamentary control in the wake of the Covid pandemic (Comparative research) XXIV International Scientific and Practical Conference «Multidisciplinary academic notes. Science research and practice». P.187. <https://books.google.ge/books?id=9Gl3EAAQBAJ&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false> (უკანასკნელად ნანახია 05.07.2023)

საკითხების გადაწყვეტა მინისტრების უფლებამოსილება გახდა. შედეგად, მთავრობას მიეცა ფართო უფლებამოსილება განესაზღვრა უფლების შეზღუდვის პირობები.²³

საგანგებო მდგომარეობის დროს საქართველოს პრეზიდენტის დეკრეტით და მთავრობის დადგენილებით შეიზღუდა არაერთი ძირითადი უფლება, მათ შორის ინფორმაციაზე წვდომის უფლება, გავლენა მოახდინა პერსონალური მონაცემთა წვდომაზეც. მიუხედავად იმისა, რომ პრეზიდენტის დეკრეტით პირადი ცხოვრების უფლება არ იყო შეზღუდული, პერსონალურ ინფორმაციაზე წვდომისა და პერსონალური ინფორმაციის გაცემის შეზღუდვა პირად ცხოვრებაში ჩარევად მიიჩნის იურისტთა ნაწილმა.²⁴ ინფორმაციაზე აკრძალვა ასევე უარყოფითად შეაფასეს სამოქალაქო ორგანიზაციებმა.²⁵

საქართველოს მთავრობამ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალურ მდივანს სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტის მე-4 მუხლის შესაბამისად შეტყობინება გაუგზავნა 2020 წლის 21 მარტს და რომლითაც შეატყობინა, რომ საქართველო საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადების პირობებში ზღუდავს საერთაშორისო პაქტის მე-9, მე-12, მე-17 და 21-ე მუხლებით გათვალისწინებულ უფლებებსა და თავისუფლებებს²⁶. ევროპის საბჭოს გენერალური მდივნის სახელზე გაგზავნილი შეტყობინებაში კი, აღნიშნა რომ ზრუდავს ევროპული კონვენციის მე-5, მე-8 და მე-11 მუხლებით, ასევე ევროპის კონვენციის 1-ლი ოქმის 1-ლი და მე-2 მუხლებითა და კონვენციის მე-4 ოქმის მე-2 მუხლით გათვალისწინებული უფლებები და თავისუფლებები. მას შემდეგ, რაც საქართველომ კიდევ ერთი თვით გააგრძელა საგანგებო მდგომარეობა, მთავრობამ 2020 წლის 22 აპრილს საერთაშორისო ორგანიზაციებს დამატებით შეატყობინა, რომ ამ პერიოდის განმავლობაში ის ინარჩუნებს ქვეყანაში დაწესებულ ადამიანის უფლებათა შეზღუდვებს²⁷. 2020 წლის 22 მაისს საქართველოში გამოცხადებული საგანგებო მდგომარეობა გაუქმდა, რაც საფუძველი უნდა გამხდარიყო საგანგებო მდგომარეობის პირობებში საქართველოს პრეზიდენტის დეკრეტით დაწესებული ადამიანის უფლებების შეზღუდვის გაუქმებისა, თუმცა ეს ასე არ მოხდა. 2020 წლის 22 მაისს საქართველოს პარლამენტმა ცვლილებით დაამტკიცა „საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის შესახებ“ საქართველოს კანონი, კანონში განხორციელებული ცვლილებით საქართველოს მთავრობას უფლება მიეცა საგანგებო მდგომარეობის გარეშე გაეტარებინა შემზღუდველი ღონისძიებები. შესაბამისად საქართველოს მთავრობამ შეატყობინა გაეროს გენერალურ მდივანსა და ევროპის საბჭოს გენერალურ მდივანს, რომ ის ინარჩუნებს საგანგებო მდგომარეობის დროს დაწესებულ შეზღუდვებს, საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის შესახებ

²³ „საერთაშორისო გამჭვირვალობა-საქართველო“, კოვიდ პანდემიასთან დაკავშირებული საპარლამენტო კონტროლი, თბილისი 2022 https://transparency.ge/sites/default/files/parliamentary_control.pdf

²⁴ კონსტანტინე კორკელია (რედ.), ადამიანის უფლებათა დაცვა და კოვიდ-19-ის პანდემია, თბილისი 2021, გვ.69.

²⁵ Institute for Development of Freedom of Information (IDFI) Report on Rule of Law and Human Rights During the COVID-19 Crisis, , May 2020, 10. (https://idfi.ge/public/upload/Covid/rule_of_law_and_human_rights_during_covid_19.pdf)

²⁶ შეტყობინება გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალურ მდივანს, 2020 წლის 21 მარტი, <https://treaties.un.org/doc/Publication/CN/2020/CN.125.2020-Eng.pdf>, შეტყობინება ევროპის საბჭოს გენერალურ მდივანს 2020 წლის 23 მარტი, <https://rm.coe.int/16809cff20> (უკანასკნელად ნანახია 05.07.2023)

²⁷ დამატებითი შეტყობინება გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალურ მდივანს, 2020 წლის 22 აპრილი, <https://treaties.un.org/doc/Publication/CN/2020/CN.142.2020-Eng.pdf>, შეტყობინება ევროპის საბჭოს გენერალურ მდივანს 2020 წლის 23 აპრილი, <https://rm.coe.int/16809e3a36> (უკანასკნელად ნანახია 05.07.2023)

კანონისა და სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის საფუძველზე²⁸. 2020 წლის 15 ივლისს საქართველოს მთავრობამ ასევე შეატყობინა შესაბამის საერთაშორისო ორგანიზაციებს, რომ საერთაშორისო პაქტითა და ევროპული კონვენციით გათვალისწინებული შეზღუდვები განაგრძობენ მოქმედებას 2021 წლის 1 იანვრამდე²⁹. აღნიშნული შეტყობინებით საქართველომ გაზარდა იმ უფლებათა ჩამორნათვალი, რომელსაც ზღუდავდა ქვეყანაში პანდემიასთან გამკლავების მიზნით და ეს უფლება იყო ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 და სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტის მე-14 მუხლი (სამართლიანი სასამართლო განხილვის უფლება). 2020 წლის 31 დეკემბერს მთავრობამ ასევე გაუგზავნა შეატყობინება გაეროს გენერალურ მდივანს, რომლითაც შეატყობინა, რომ დაწესებული ადამიანის უფლებათა შეზღუდვები მოქმედებას განაგრძობს, 2021 წლის 1 ივლისამდე. მსგავსი შინაარსის შეტყობინება ევროპის საბჭოს გენერალურ მდივანს გაეგზავნა 2021 წლის 4 იანვარს³⁰. ბოლო შეტყობინებები საქართველომ გაეროს გენერალურ მდივანსა და ევროპის საბჭოს გენერალურ მდივანს გაუგზავნა 2023 წლის 02 იანვარს, რომლითაც შეატყობინა, რომ საქართველოში კოვიდ პანდემიის გამო დაწესებული ადამიანის უფლებები შეზღუდვები შეწყვეტილია 2022 წლის 01 იანვრიდან

III. კოვიდ-19 პანდემია -გამოწვევა პერსონალურ მონაცემთა დაცვისთვის

პანდემიასთან ბრძოლის ერთ-ერთი აუცილებელი გზა იყო კარანტინი, იზოლაცია, ინფიცირებული პირებისა და მათი კონტაქტების ზედმიწევნით აღრიცხვა და ამ გზით დაავადების პრევენცია. შედეგად საჭირო იყო განსაკუთრებით დიდი მოცულობითა და ინტენსივობით პერსონალური მონაცემების დამუშავება. პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამართალი სამართლის ახალი დარგია და მისთვის კოვიდ-19 პანდემია გამოწვევა აღმოჩნდა, რომელმაც პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სტანდარტები ახალი პერსპექტივით დაგვანახა.

პერსონალური მონაცემები განმარტებულია, როგორც იდენტიფიცირებული ან იდენტიფიცირებადი პირის შესახებ ინფორმაცია (მაგ. პირადი ნომერი, ასაკი, გენდრული იდენტობა, ელექტრონული ფოსტა და აშ) . პერსონალურ მონაცემთა გარკვეული კატეგორია უფრო მაღალი სტანდარტითაა დაცული, ვინაიდან მას უფრო მჭიდრო კავშირი აქვს პირადი ცხოვრების უფლებასთან და შესაბამისად, ამ მონაცემთა უკანონი დამუშავებამ შესაძლოა მეტი ზიანი მიაყენოს მონაცემთა სუბიექტს. ასეთ მონაცემებს განსაკუთრებული კატეგორიის მონაცემებს უწოდებენ და მათ მიეკუთვნება - მონაცემები დაკავშირებული პირის ეთნიკურ წარმოშობასთან, რელიგიურ და პოლიტიკურ შეხედულებებთან, პროფესიული ორგანიზაციის

²⁸ დამატებითი შეტყობინება გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალურ მდივანს, 2020 წლის 23 მაისი, <https://treaties.un.org/doc/Publication/CN/2020/CN.183.2020-Eng.pdf>, შეტყობინება ევროპის საბჭოს გენერალურ მდივანს 2020 წლის 25 მაისი, <https://rm.coe.int/16809e757c> (უკანასკნელად ნანახია 05.07.2023)

²⁹ დამატებითი შეტყობინება გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალურ მდივანს, 2020 წლის 15 ივლისი, <https://treaties.un.org/doc/Publication/CN/2020/CN.314.2020-Eng.pdf>, შეტყობინება ევროპის საბჭოს გენერალურ მდივანს 2020 წლის 16 ივლისი, <https://rm.coe.int/16809efedd> (უკანასკნელად ნანახია 05.07.2023)

³⁰ დამატებითი შეტყობინება გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალურ მდივანს, 2020 წლის 31 დეკემბერი, <https://treaties.un.org/doc/Publication/CN/2020/CN.580.2020-Eng.pdf>, შეტყობინება ევროპის საბჭოს გენერალურ მდივანს 2021 წლის 4 იანვარი, <https://rm.coe.int/1680a0e8a0> (უკანასკნელად ნანახია 05.07.2023)

წევრობასთან, ჯანმრთელობის მდგომარეობასთან, სექსუალურ ცხოვრებასთან, მონაცემები ნასამართლობის შესახებ, გენეტიკური და ბიომეტრიული მონაცემები და აშ.

პერსონალურ მონაცემთა დაცვის უფლებამ განსაკუთრებული აქტუალობა 21-ე საუკუნეში შეიძინა ტექნოლოგიების განვითარებასთან და ინტერნეტ ეპოქასთან ერთად. პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამართალი ახალი და დინამიურად განვითარებადი დარგია. მას მჭიდრო კავშირი აქვს პირადი ცხოვრების დაცვის უფლებასთან, რომელიც სათავეს 1890 წლიდან იღებს. ამერიკელმა იურისტებმა სამუელ უერენმა და ლუის ბრანდისმა ნაშრომში „პირადი ცხოვრების უფლება“ ლაკონურად და ზუსტად ასე განმარტეს უფლების არსი - უფლება დარჩე მარტო.³¹ ადამიანის პირადი ცხოვრების უფლების საერთაშორისო დაცვა 1948 წელს ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციით განხორციელდა³². ამჟამად პირადი ცხოვრების დაცვის უფლება აღიარებულია არა მხოლოდ საერთაშორისო აქტებით, არამედ დაცულია არაერთი ქვეყნის კონსტიტუციით.

პერსონალური მონაცემების დაცვის უფლება არ არის იდენტური პირადი ცხოვრების უფლების. იგი უფრო ფართო ცნებაა. პერსონალურ მონაცემთა დაცვის უფლება უზრუნველყოფს, რომ პერსონალური მონაცემები დაცული იყოს მესამე პირთა მხრიდან ნებისმიერი არამართლზომიერი წვდომისაგან მიუხედავად იმისა დადგა თუ არა ზიანი. პერსონალურ მონაცემთა დაცვა საერთაშორისო დონეზე პირველად 1981 წელს განხორციელდა „პერსონალური მონაცემების ავტომატური დამუშავებისას ფიზიკური პირების დაცვის შესახებ“ კონვენციით.³³ მომდევნო და უფრო პროგრესული ნაბიჯი იყო ევროკავშირის მიერ 2016 წელს ევროკავშირის მონაცემთა დაცვის რეგულაციის მიღება.³⁴

პერსონალურ მონაცემთა დაცვის უფლება, ისევე როგორც პირადი ცხოვრების დაცვის უფლება, არ არის შეუზღუდავი. კანონმდებლობაში გაწერილია პერსონალურ მონაცემთა უფლების შეზღუდვის ლეგიტიმური საფუძვლები. კოვიდ-19 პანდემიის დროს განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი და პრობლემური აღმოჩნდა სამართლიანი ბალანსის მოძებნა საზოგადოებრივი ჯანდაცვის ინტერესსა და ადამიანის უფლებებს შორის. ჯანდაცვის ინტერესიდან გამომდინარე შეიზღუდა პერსონალური მონაცემების დაცვის უფლება. დაავადების კონტროლისა და პრევენციისთვის სახელმწიფოს მიეცა წვდომა არაერთ პერსონალურ მონაცემზე. ამავე მიზნით მონაცემთა დაცვის სუბიექტის ჯანმრთელობის შესახებ მონაცემები ცნობილი ხდებოდა დამსაქმებლებისთვისაც. შეზღუდვის ლეგიტიმური მიზნის მიუხედავად არაერთ შემთხვევაში უფლების შეზღუდვის მასშტაბი არ იყო პროპორციული და თანაზომიერი.

ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ მონაცემები, როგორც საერთაშორისო³⁵, ასევე ეროვნული კანონმდებლობით განსაკუთრებული კატეგორიის მონაცემებს მიეკუთვნება. განსაკუთრებული კატეგორიის მონაცემების დამუშავებისათვის უფრო მკაცრი წესებია დადგენილი და მათი დარღვევისთვისაც უფრო მკაცრი სანქციები დაწესებული. განსაკუთრებული კატეგორიის მონაცემების დამუშავების დროს დაცული უნდა იყოს პერსონალურ მონაცემთა დამუშავების პრინციპები - კანონიერება, სამართლიანობა და მონაცემთა დამუშავების გამჭვირვალობა, მონაცემთა სიზუსტე და მონაცემთა მინიმუზაცია,

³¹ Samuel D. Warren, Louis Brandeis, The Right to Privacy, Harvard Law Review, Vol. IV December 15, 1890 No. 5

³² Universal Declaration of Human Rights. 10 December, 1948 (<https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>)

³³ Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data Strasbourg, 28.I.1981(<https://rm.coe.int/1680078b37>)

³⁴ General Data Protection Regulation (EU) 2016/679 (<https://gdpr-info.eu/>)

³⁵ Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data Strasbourg, 28.I.1981, article 6.

მონაცემთა შენახვის ვადა და კონფიდენციალობა. საერთაშორისო აქტები ასევე განსაზღვრავენ იურიდიულ საფუძვლებს, როდესაც შესაძლებელია მონაცემთა დამუშავება: როდესაც დამუშავება აუცილებელია პრევენციული და ოკუპაციური თერაპიისთვის, დასაქმებულის შრომისუნარიანობის შესაფასებლად, სამედიცინო დიაგნოზის დასასმელად, ჯანმრთელობისა და სოციალური უფლებების დასაცავად ან ჯანმრთელობის დაცვისა და სოციალური დაცვის სისტემების გამართული ფუნქციონირებისათვის.³⁶

ჯანდაცვასთან დაკავშირებული პერსონალური მონაცემების დამუშავებას და პაციენტთა უფლებებს საქართველოში არაერთი კანონი არეგულირებს, მათ შორის კანონი „პერსონალურ მონაცემთა შესახებ“, „საექიმო საქმიანობის შესახებ“, „პაციენტთა უფლებების შესახებ“, „ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ“, „საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის შესახებ“.

პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ საქართველოს კანონი ითვალისწინებს პერსონალურ მონაცემთა დამუშავების რამდენიმე საფუძველს, მათ შორისაა: ნასამართლობასთან და ჯანმრთელობის მდგომარეობასთან დაკავშირებული მონაცემების დამუშავება აუცილებელია შრომითი ვალდებულებების და ურთიერთობის ხასიათიდან გამომდინარე, მათ შორის, დასაქმების თაობაზე გადაწყვეტილების მისაღებად; მონაცემები მუშავდება საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის დაცვის, ჯანმრთელობის დაცვის ან დაწესებულების მიერ ფიზიკური პირის ჯანმრთელობის დაცვის მიზნით, აგრეთვე თუ ეს აუცილებელია ჯანმრთელობის დაცვის სისტემის მართვისათვის ან ფუნქციონირებისათვის; მონაცემთა დამუშავება აუცილებელია მონაცემთა სუბიექტის ან მესამე პირის სასიცოცხლო ინტერესების დასაცავად და მონაცემთა სუბიექტს ფიზიკურად ან სამართლებრივად უნარი არა აქვს, მონაცემთა დამუშავებაზე თანხმობა განაცხადოს.³⁷

„საექიმო საქმიანობის შესახებ“ კანონი განსაზღვრავს იმ გარემოებებსაც, როდესაც სამედიცინო სფეროს წარმომადგენელს შეუძლია პაციენტის თანხმობის გარეშე გაამჟღავნოს პაციენტის შესახებ მონაცემები. მათ შორისაა ისეთი საფუძვლები, როგორცაა: ინფორმაციის გაუმჟღავნებლობა საფრთხეს უქმნის მესამე პირის (რომლის ვინაობაც ცნობილია) ჯანმრთელობას ან/და სიცოცხლეს; თუ არსებობს დასაბუთებული ეჭვი სავალდებულო აღრიცხვას დაქვემდებარებულ დაავადებაზე.³⁸

კოვიდ-19 პანდემიამ ჯანდაცვის სფეროში პერსონალურ მონაცემთა კანონდებლობით გათვალისწინებული შეზღუდვების უმეტესობის ამოქმედება გამოიწვია. მოსახლეობის სიცოცხლის, ჯანმრთელობის დაცვა და უსაფრთხოების უზრუნველყოფა მნიშვნელოვანი საზოგადოებრივი ინტერესია, რომლის დაცვის მიზანმა საგანგებო მდგომარეობის პირობებში შეიძლება გამოიწვიოს გარკვეული უფლებებისა და თავისუფლებების შეზღუდვა ან შეჩერება და ცვლილებები ხელისუფლების სხვადასხვა შტოებს შორის როლების განაწილებაში აღმასრულებელი ხელისუფლების უფლებამოსილების გაზრდის ხარჯზე.³⁹ იმ ქვეყნებში სადაც საპარლამენტო კონტროლი სათანადოდ არ განხორციელდა ადამიანის უფლებათა შეზღუდვას უფრო ინტენსიური ხასიათი ჰქონდა.

რამდენად სწორედ მოქმედებს შეზღუდვები და გამოწვევები რამდენიმე ფაქტორზეა დამოკიდებული, მათ შორის, ქვეყნის დემოკრატიულობაზე და ინსტიტუციების სიძლიერესა

³⁶ General Data Protection Regulation (EU) 2016/679, article.10 (<https://gdpr-info.eu/>)

³⁷ საქართველოს კანონი „პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ“, მუხლი 6.

(<https://matsne.gov.ge/en/document/view/1561437?publication=23>)

³⁸ საქართველოს კანონი საექიმო საქმიანობის შესახებ, 2001, მუხლი 48

(<https://matsne.gov.ge/en/document/view/15334?publication=17>)

³⁹ The European Commission for Democracy through Law (Venice Commission), Emergency Powers, 1995, CDL - STD(1995)012.

და კომპეტენციაზე. უფლების ნებისმიერი შეზღუდვა უნდა მოხდეს პროპორციულობისა და თანაზომიერების პრინციპის დაცვით. უფლების შეზღუდვის საფუძვლებს უნდა ადგენდეს და მის კონტროლს ახორციელებდეს მაღალი ლეგიტიმაციის მქონე ორგანო. კოვიდ-19 პანდემიის პირობებში ერთის მხრივ გადაწყვეტილების მიღების სიჩქარის საჭიროებამ, არაორდინალურმა ვითარებამ და მთავრობის აღჭურვამ ზედმეტი უფლებამოსილებებით გავლენა იქონია პერსონალურ მონაცემთა უფლებების დაცვაზე. თუმცა ეს უფლება არ იყო გამონაკლისი და კოვიდ-19 პანდემიამ არაერთი უფლების დაცვასა და რეალიზებას შეუქმნა საფრთხე.

საქართველოში კორონა ვირუსის პირველი შემთხვევა 2020 წლის 26 თებერვალს დაფიქსირდა. პირველ ეტაპზე შეზღუდვებს სარეკომენდაციო ხასიათი ჰქონდა. შეზღუდვებს სავალდებულო ხასიათი 2020 წლის 21 მარტს მიეცა, როდესაც პრეზიდენტმა საგანგებო მდგომარეობა გამოაცხადა. პრეზიდენტის დეკრეტით დადგინდა უფლების შეზღუდვის ბლანკეტური საფუძვლები, თუმცა უფლების შეზღუდვის კონკრეტული ფარგლების დადგენა მთავრობის კომპეტენცია, ხოლო უფლების შეზღუდვის ცალკეული საკითხების გადაწყვეტა მინისტრების უფლებამოსილება გახდა. შედეგად, მთავრობას მიეცა ფართო უფლებამოსილება განესაზღვრა უფლების შეზღუდვის პირობები.⁴⁰

საგანგებო მდგომარეობის დასრულების შემდეგ პარლამენტმა შეიტანა ცვლილებები „საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის შესახებ“ კანონში. ცვლილებების თანახმად შესაძლებელი გახდა საკარანტინო ღონისძიებების ფარგლებში ადამიანის ძირითადი უფლებების შეზღუდვა საგანგებო მდგომარეობის გარეშე, მთავრობის ნორმატიული აქტით. აღნიშნული ცვლილებები იყო დროებითი ნორმა იყო, თუმცა მას ვადა რამდენჯერმე გაუგრძელდა და საბოლოოდ 2022 წლამდე მოქმედებდა. საკანონდებლო ცვლილებებით ადამიანის ძირითადი უფლებების შეზღუდვა მთავრობის კომპეტენცია გახდა და გამოირიცხა პარლამენტის როლი.

პერსონალურ მონაცემთა წვდომასთან ერთად მნიშვნელოვან პრობლემას წარმოადგენდა პერსონალურ მონაცემთა დამუშავების პრინციპებისა და იურიდიული საფუძვლების დაცვა, ასევე პერსონალურ მონაცემთა შენახვისას უსაფრთხოების წესებისა და ვადების დაცვა.

კოვიდ-19 პანდემიის დროს განსაკუთრებით დიდი ოდენობის პერსონალური მონაცემები მუშავდებოდა არა მხოლოდ სახელმწიფო ორგანოების, არამედ კერძო დაწესებულებების მიერ. მსოფლიოში შეიქმნა არაერთი აპლიკაცია, რომელიც აგროვებდა პერსონალურ მონაცემებს და ასევე დაავადებათა პრევენციის მიზნით სხვა პირებსაც აძლევდა წვდომას ამ ინფორმაციაზე (მაგალითად გეოლოკაციის მონაცემები ინფიცირებული და კონტაქტი პირის დასადგენად). ამგვარად, კოვიდ პანდემიამ წარმოაჩინა ხელისუფლების, ჯანდაცვის ორგანიზაციებისა და მკვლევარების კომპეტენცია ეფექტურად და უსაფრთხოდ მოაგროვონ პერსონალური მონაცემები.⁴¹

კოვიდ პანდემიის დროს პერსონალურ მონაცემთა დაცვის თვალსაზრისით შემდეგი ძირითადი პრობლემები გამოიკვეთა:

- კოვიდ პანდემიის დროს მნიშვნელოვნად გაიზარდა დამუშავებული პერსონალური მონაცემების ოდენობა და შესაბამისად გაიზარდა უფლებათა დარღვევის რისკები. კოვიდ პანდემიის დროს მუშავდებოდა ჯანმრთელობასთან დაკავშირებული დიდი ოდენობით განსაკუთრებული კატეგორიის მონაცემები. ამ მონაცემებს აგროვებდნენ არა მხოლოდ

⁴⁰ „საერთაშორისო გამჭვირვალობა-საქართველო“, კოვიდ პანდემიასთან დაკავშირებული საპარლამენტო კონტროლი, თბილისი 2022 https://transparency.ge/sites/default/files/parliamentary_control.pdf

⁴¹ Maria Christofidou, Nathan Lea , Pascal Coorevits, A Literature Review on the GDPR, COVID-19 and the Ethical Considerations of Data Protection During a Time of Crisis. National library of medicine. 2021 (<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/34479394/>)

საჯარო და სამედიცინო დაწესებულებები, არამედ სხვა კერძო სტრუქტურებიც, რაც ზრდიდა უფლებათა დარღვევის რისკებს.

- მათი დამუშავების დროს ხშირ შემთხვევაში არ იყო წინასწარ განსაზღვრული თუ რა ზეგავლენა შეიძლება მოეხდინა მონაცემების დამუშავებას პირადი ცხოვრების უფლებაზე.
- პრობლემები გამოიკვეთა პერსონალურ მონაცემთა უსაფრთხოების ორგანიზაციული და ტექნიკური სტანდარტების მიმართაც. ხშირ შემთხვევაში იმაზე მეტ თანამშრომელს მიუწვდებოდა ხელი პერსონალურ ინფორმაციაზე ვიდრე საჭირო იყო. ბუნდოვანი იყო მონაცემთა შენახვის ვადებიც.

სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურმა 2020 წელს პერსონალურ მონაცემთა დაცვის 24 პროცესი შეისწავლა. უწყებამ შეამოწმა 6 ორგანიზაცია და გამოავლინა დარღვევები, მათ შორის: სამედიცინო დაწესებულებების მიერ არ აღირიცხებოდა მონაცემთა მიმართ შესრულებული ყველა ქმედება, ელექტრონულ სისტემაზე ერთი და იმავე მომხმარებლის სახელით რამდენიმე პირს ჰქონდა წვდომა, საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტრო ელექტრონულად აღრიცხავდა COVID-19-ით ინფიცირებულთა, ასევე, მათთან კონტაქტში ან/და თვითიზოლაციაში მყოფ პირთა მონაცემებს თუმცა, ამ პროცესში სამინისტრო არ აღრიცხავდა ინფორმაციას პერსონალურ მონაცემთა მოპოვების თარიღის, გაცემის ან/და წაშლის შესახებ; იყო შემთხვევები, როდესაც სამედიცინო დაწესებულებამ COVID-19-ის ტესტირების შედეგები გაუმჟღავნა მესამე პირს; რამდენიმე სავაჭრო მოლში მომხმარებელთა თერმოსკრინინგის სისტემა არ აღრიცხავდა პერსონალურ მონაცემთა მიმართ შესრულებულ მოქმედებებს და არ იყო დაცული პაროლით.⁴²

კოვიდ პანდემიის დროს პერსონალურ მონაცემთა უფლებების დარღვევის პრევენციის მიზნით საქართველოს პერსონალურ მონაცემთა დაცვის ინსპექტორმა შეიმუშავა რეკომენდაციები. რეკომენდაციები მნიშვნელოვანია რადგან იგი შეიძლება გამოყენებული იყოს ნებისმიერი კრიტიკული სიტუაციის არსებობის შემთხვევაში. რეკომენდაციებიდან განსაკუთრებით აღსანიშნავია შემდეგი : უნდა შეფასდეს მონაცემთა დამუშავების ზეგავლენა ადამიანის უფლებებზე, რათა წინასწარ აღმოიფხვრას მოსალოდნელი რისკები. უნდა შემუშავდეს წერილობითი დოკუმენტი, რომელშიც მოცემული იქნება შემდეგი საკითხები: დასამუშავებელ მონაცემთა კატეგორია, დამუშავების მიზნები, დამუშავების საჭიროების დასაბუთება, დამუშავების პროცესის აღწერა, ადამიანის პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობისა და პერსონალურ მონაცემთა შეზღუდვის საფრთხეების შეფასება, მონაცემთა უსაფრთხოების დასაცავად მიღებული ორგანიზაციულ-ტექნიკური ზომების აღწერა; მონაცემთა უსაფრთხოებისთვის უნდა გატარდეს აუცილებელი ორგანიზაციულ-ტექნიკური ზომები მონაცემთა კატეგორიების, დამუშავებულ მონაცემთა მოცულობის, დამუშავების მიზნის, ფორმისა და საშუალებების, ასევე, მონაცემთა სუბიექტის უფლებათა დარღვევის საფრთხეების გათვალისწინებით; ელექტრონული სისტემის თითოეულ მომხმარებელს განუსაზღვრონ ინდივიდუალური სახელი და პაროლი (user); ელექტრონულ სისტემებზე მომხმარებლებისთვის დანერგონ ორდონიანი ავთენტიფიკაციის მექანიზმი; ელექტრონულად აღრიცხონ მონაცემების მიმართ შესრულებული მოქმედებები; მიიღონ ზომები არაუფლებამოსილ პირთა მიერ მონაცემებზე წვდომის პრევენციისთვის და სხვა); დანერგონ მონაცემებზე წვდომის უფლებამოსილების მქონე პირთა მონიტორინგის ეფექტიანი მექანიზმი და, მათი მხრიდან

⁴² სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის საქმიანობის ანგარიში, 2020. გვ.27 (<https://personaldata.ge/ka/about-us>)

მონაცემთა არაკანონიერად ან/და არასამსახურებრივი მიზნით დამუშავების შემთხვევაში, სათანადო რეაგირება განახორციელონ გამოვლენილ დარღვევებზე.⁴³

კრიზისი არ შეიძლება გამოყენებულ იქნას არგუმენტად ადამიანის უფლებების, მათ შორის პერსონალური მონაცემებისა და კონფიდენციალურობის ნაკლებად დაცვისთვის. საგანგებო ვითარებაში იზრდება ადამიანის უფლებების დარღვევის რისკი და მონაცემთა დამუშავების წესებისა პრინციპების უფრო მკაცრად დაცვა. პანდემიის დროს მონაცემების შეგროვება, გამოყენება, გაზიარება, შენახვა და ჯანმრთელობის მონაცემების სხვაგვარი დამუშავება უნდა შემოიფარგლოს მხოლოდ იმ მოცულობით, რომელიც აუცილებელია ვირუსთან ბრძოლისთვის. მხოლოდ ამ გზით შეგვიძლია მივაღწიოთ მიზნის შეზღუდვას და მონაცემთა მინიმიზაციას, მონაცემთა დამუშავების მნიშვნელოვან პრინციპებს.

ჯანმრთელობასთან დაკავშირებული ინფორმაცია ძალიან ღირებულია, მათ შორის კომერციული მიზნებისთვის და ინფორმაციის ამ მიზნით გამოყენების მაღალი რისკი არსებობს. პანდემია არ უნდა იქცეს მიზეზად ვრცელი და არასაჭირო მონაცემების შეგროვებისა და ამ მონაცემების სხვადასხვა მიზნებისთვის გამოყენებისთვის. ჯანმრთელობის მონაცემებზე წვდომა უზრუნველყოფილი უნდა იყოს მათთვის, ვისაც ინფორმაცია სჭირდება მკურნალობის, კვლევისა და კრიზისის სხვაგვარად გადასაჭრელად.

ინფორმაცია უნდა ინახებოდეს უსაფრთხოდ, ცალკე, მონაცემთა ბაზაში. სახელმწიფოს სჭირდება ინფორმაცია პანდემიის მართვისთვის, მაგრამ ეს ინფორმაცია უნდა იყოს დეპერსონალიზებული, მაშინაც როცა პერსონალური მონაცემები გამოიყენება ისტორიული და კვლევითი მიზნებისთვის. პერსონალური მონაცემები დეპერსონალიზაციის გარეშე არ შეიძლება გამოყენებულ იქნას მონაცემთა სუბიექტის თანხმობის გარეშე. მონაცემთა სუბიექტს კრიზისის დროს უნდა ჰქონდეთ ინფორმაცია მონაცემთა შენახვის პირობებისა და ხანგრძლივობის შესახებ. კრიზისის აღმოფხვრის მიზნით დამუშავებული მონაცემები უნდა იყოს შენახული მხოლოდ კრიზისის ხანგრძლივობის განმავლობაში.

IV კოვიდ პანდემია - გამოწვევა ქალთა მიმართ ძალადობის პრევენციის ჭრილში

პანდემიის პირობებში შეინიშნა ქალთა მიმართ ძალადობის ზრდის აშკარა ტენდენცია. პანდემიით გამოწვეული შეზღუდვების გამო ადამიანებს მოუწიათ დახურულ სივრცეში ხანგრძლივი დროით ყოფნა, შესაბამისად ცალკეული ქალები ამის გამო პრაქტიკულად სრულიად მარტო, იზოლირებულები დარჩნენ მოძალადესთან. მეორე მხრივ, იზოლაციამ გარკვეული უარყოფითი გავლენა იქონია ადამიანების ფსიქო-ემოციურ ფონზე (დახურული სივრცე, იზოლაცია, ეკონომიკური პრობლემები და ა.შ.) რის გამოც იმატა ოჯახურმა კონფლიქტმა და შესაბამისად ქალთა მიმართ ძალადობამ. კვლევის ფარგლებში გამოიკვეთა რომ ქალთა მიმართ ძალადობის მატების ტენდენცია შეინიშნებოდა არა მხოლოდ საქართველოში, არამედ მთელ მსოფლიოში. მსოფლიოში ქალთა მიმართ ძალადობის მაჩვენებელი ერთი მესამედით გაიზარდა პანდემიის პერიოდში.⁴⁴ ცალკეული ქვეყნები აღნიშნულ გამოწვევას მომზადებულები შეხვდნენ, ზოგმა ქვეყანამ დამატებითი თანხები გამოყო ძალადობის მსხვერპლი ქალებისათვის, ზოგ შემთხვევაში შემოღებულ იქნა კოდური სიტყვით ძალადობის შესახებ ცალკეულ პუნქტებში შეტყობინების სისტემა და ა.შ. საქართველოს შემთხვევაში, ასეთი ზომების მიღება ვერ მოხერხდა.

კვლევის ფარგლებში მოკვლეულ იქნა ქალთა მიმართ ძალადობის ოფიციალური სტატისტიკა, სტატისტიკა მოწმობს რომ 2020 და 2021 წელს ყველაზე მაღალია

⁴³ იქვე

⁴⁴ UN Women, 2021, „The Shadow Pandemic: Violence against women during covid-19”

სისხლისსამართლებრივი დევნის დაწყების სტატისტიკა. 2022 წელს კი უკვე სიტუაცია რადიკალურად იცვლება უკეთესობისაკენ. აღსანიშნავია ისიც რომ ქალთა მკვლელობისა და მკვლელობის მცდელობის დანაშაულთა სტატისტიკაც ყველაზე მაღალ ნიშნულს სწორედ 2020 და 2021 წლებში აღწევს.⁴⁵ ქალთა მიმართ ძალადობის, როგორც დანაშაულის თავისებურებიდან გამომდინარე, ცალსახაა, რომ აღნიშნული რიცხვები რეალურად გაცილებით დრამატულია. ქალთა მიმართ ძალადობა ლატენტური დანაშაულია და ძალადობის მსხვერპლი ქალების დიდი ნაწილი არ მიმართავს შესაბამის საგამომიებო ორგანოს. კვლევის ფარგლებში, ჩვენს მიერ გამოყენებულ იქნა ანკეტირების მეთოდი და შემთხვევითი შერჩევის პრინციპით გამოკითხულ იქნა სხვადასხვა ასაკის ასამდე ქალი. გამოკითხულთა 62% აფიქსირებს რომ ძალადობის შემთხვევაში შეეცდება თავად მოაგვაროს პრობლემა და არ მიმართოს შესაბამის სტრუქტურებს.

აღნიშნულ საკითხს საკმაოდ ვრცელი კვლევი მიუძღვნა ქალთა უფლებების დაცვის ორგანიზაციამ - საფარი. კვლევის შედეგი პრაქტიკულად სრულ კორელაციაშია ჩვენი კვლევის ფარგლებში განხორციელებულ გამოკითხვასთან. გამოკითხულთა 56% აფიქსირებს რომ ოჯახში ძალადობის შემდეგ არ მიუმართავს პოლიციისთვის, ამის მიზეზად კი ძირითადად სახელდება უნდობლობა სახელმწიფო სტრუქტურის მიმართ, ინფორმაციის არ ქონა ან/და ხანგრძლივი ლოდინი. კვლევა ასევე ცხადყოფს რომ ოჯახური ძალადობის მსხვერპლი ქალები უფრო ხშირად მიმართავენ არასამთავრობო ორგანიზაციებს და ნაკლებად პოლიციას. გამოკითხულთა ძალზე მაღალი რაოდენობა კერძოდ 88 % კი თვლის რომ პოლიცია ვერ უზრუნველყოფს ძალადობის დროს შესაბამის საგამომიებო სერვისს.⁴⁶

კვლევის ობიექტურობისათვის, კვლევის ფარგლებში ჩაღრმავებითი ინტერვიუ შესრულდა ერთ-ერთ დაზარალებულ ქალთან, რომლის მეუღლის მიმართ დღესდღეობით მიმდინარეობს სისხლისსამართლებრივი დევნა ძალადობისთვის. ჩაღრმავებით ინტერვიუში რესპოდენტი ცალსახად და ერთმნიშვნელოვნად აფიქსირებს რომ პროკურატურის მხრიდან მიღებულ იქნა ყველა ზომა მის დასაცავად, რესპოდენტი ასევე მაღალი ნდობით არის აღჭურვილი სასამართლოს მიმართ. გარკვეულწილად პრობლემატური იყო შემთხვევაზე მყისიერი რეაგირება რაც რესპოდენტის აზრის შესაბამისი კადრების, ნაკლებობითაა გამოწვეული. მეორე მხრივ, შინაგან სააქმეთა სამინისტროს შესაბამისი სტრუქტურების მხრიდან გამოძიების მიმდინარეობისას მუდმივად იკვეთებოდა სათანადო ყურადღება დაზარალებულის მიმართ. მეტიც, მოგვიანებით რესპოდენტს დეტალურად გაესაუბრნენ სისტემის სუსტი და ძლიერი მხარეების შესახებ.

საბოლოო ჯამში, უნდა ითქვას რომ ქალთა მიმართ ძალადობა დღესაც უდიდესი გამოწვევაა საქართველოსთვის, რომელმაც განსაკუთრებით მწვავედ იჩინა თავი პანდემიის პირობებში. ისიც უდავოა რომ ქვეყანაში ამ მიმართულებით არაერთი მნიშვნელოვანი ნაბიჯი გადაიდგა, თუმცა კვლავაც არაერთი ზომის მიღებაა საჭირო სისტემის სრულყოფისა და ეფექტური პრევენციის განხორციელებისათვის.

კვლევის შედეგები

აღსანიშნავია, რომ საქართველოს კონსტიტუციის 71-ე მუხლით საგანაგებო მდგომარეობის დროს დაუშვებელია საქართველოს კონსტიტუციის 31-ე მუხლით განსაზღვრული უფლების შეზღუდვა, შესაბამისად საქართველოს პრეზიდენტის დეკრეტით ეს

⁴⁵ საქართველოს პროკურატურა, 2022, ოჯახური ძალადობა (ანგარიში), გვ.1-5;

⁴⁶ საფარი, 2021, ოჯახში ძალადობის მსხვერპლ ქალთათვის შინაგან სააქმეთა სამინისტროს სერვისების მიწოდებისას არსებული გამოწვევები კოვიდ - 19-ის პანდემიის დროს, გვ.3-6

უფლება არ შეზღუდულა, თუმცა საგანგებო მდგომარეობის გაუქმების შემდეგ ორდინალური კანონმდებლობის საფუძველზე ქვეყანაში შენარჩუნებული ადამიანის უფლების შეზღუდვის დროს გაეროსა და ევროპის საბჭოში გაგზავნილი შეტყობინებით საქართველომ სამართლიანი სასამართლო განხილვის უფლების შეზღუდვა შეატყობინა. რაც ეროვნული კანონმდებლობით მოწესრიგებას საჭიროებს, ანუ თუ ორდინალური კანონმდებლობით საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის დაცვის მიზნით დგება აღნიშნული უფლების შეზღუდვის საჭიროება, მაშინ საქართველოს კანონმდებლობა უნდა ითვალისწინებდეს აღნიშნულ ნორმას.

ასევე მნიშვნელოვანია კიდევ ერთი საკითხი, რომელიც კვლევის პროცესში გამოიკვეთა, კერძოდ ევროპული კონვენცია და საერთაშორისო პაქტი კონვენციითა და პაქტით დაცული უფლებების შეზღუდვის შესახებ წევრი სახელმწიფოებიდან შეტყობინების გაგზავნას ითვალისწინებს, მხოლოდ საგანგებო მდგომარეობის დროს. შესაბამისად, მას შემდეგ რაც საქართველოში გაუქმდა საგანგებო მდგომარეობა, საგანგებო მდგომარეობის პირობებში დაწესებული ადამიანის უფლებების შეზღუდვის შენარჩუნების უფლება საქართველოს არ ჰქონდა და საერთაშორისო ორგანიზაციებისათვის უნდა გაეგზავნათ შეტყობინებები ადამიანის უფლებათა შეზღუდვის შეწყვეტის შესახებ.

კოვიდ პანდემიის დროს პერსონალურ მონაცემებთან დაკავშირებული პრობლემების განხილვამ საქართველოს მაგალითზე წარმოაჩინა შემდეგი პრობლემები: ხშირად არ იყო კარგად გაანალიზებული, თუ რამდენად საჭირო იყო პერსონალურ მონაცემთა შეზღუდვა იმ მოცულობითა და ინტენსივობით როგორც იზღუდებოდა; კერძო და საჯარო სტრუქტურები არ აღმოჩნდნენ მზად კრიზისულ სიტუაციებში ჯანმრთელობის ინტერესებსა და პერსონალურ მონაცემებს შორის სწორი ბალანსი დაემყარებინათ. პრობლემები რამდენიმე მიზეზით იყო გამოწვეული, მათ შორის აღსანიშნავია პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ ინფორმაციის ნაკლებობა როგორც მონაცემთა სუბიექტის, ასევე მონაცემთა დამამუშავებლის მხრიდან, დაწესებულებებსა და ორგანიზაციებში პერსონალურ მონაცემთა საკითხების მცოდნე კადრების ნაკლებობა, კრიტიკულ სიტუაციაში გამოუცდელიობა და სახელმწიფო ინსტიტუციების სისუსტე. კრიზისული სიტუაციის დროს განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება ძლიერი მაკონტროლებელი ინსტიტუტის არსებობას. მიუხედავად იმისა, რომ კოვიდ პანდემია დასრულებულია რისკები კვლავ არსებობს, რომ პანდემიის დროს მოგროვებული უამრავი პერსონალური მონაცემი არამართლზომიერად იყოს გამოყენებული. მნიშვნელოვანია დამოუკიდებელმა ინსტიტუტებმა გაარკვიონ განადგურდა თუ არა ეს მონაცემები ან რა ვადით ინახება და დაცულია თუ არა შენახვისას უსაფრთხოების ზომები.

კვლევა ცხადყოფს, რომ კოვიდ პანდემიის პირობებში მნიშვნელოვნად იქნა გაზრდილი ქალთა მიმართ ძალადობის მაჩვენებელი. კვლევის ფარგლებში იკვეთება რომ ამ ჭრილში, პანდემიას საქართველო ძალზე მოუმზადებელი შეხვდა. ქალთა მიმართ ძალადობა, რომელიც ისედაც დიდი გამოწვევა იყო ქვეყნისთვის კიდევ უფრო გაღრმავდა.

დასკვნა

საქართველოში კოვიდ პანდემიის კრიზისის მართვის მიმართულებით გატარებული ღონისძიებების და საერთაშორისო ორგანიზაციებში გაგზავნილი შეტყობინებების ანალიზი გამოკვეთს რამდენიმე პრობლემას, რაზეც შეიძლება გაკეთდეს შემდეგი დასკვნა და გაიცეს რამდენიმე რეკომენდაცია, კერძოდ:

I. აღსანიშნავია, რომ საქართველოს კონსტიტუციის 71-ე მუხლით საგანგებო მდგომარეობის დროს დაუშვებელია საქართველოს კონსტიტუციის 31-ე მუხლით

განსაზღვრული უფლების შეზღუდვა, შესაბამისად საქართველოს პრეზიდენტის დეკრეტით ეს უფლება არ შეზღუდულა, თუმცა საგანგებო მდგომარეობის გაუქმების შემდეგ ორდინალური კანონმდებლობის საფუძველზე ქვეყანაში შენარჩუნებული ადამიანის უფლების შეზღუდვის დროს გაეროსა და ევროპის საბჭოში გაგზავნილი შეტყობინებით საქართველომ სამართლიანი სასამართლო განხილვის უფლების შეზღუდვა შეატყობინა. რაც ეროვნული კანონმდებლობით მოწესრიგებას საჭიროებს, ანუ თუ ორდინალური კანონმდებლობით საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის დაცვის მიზნით დგება აღნიშნული უფლების შეზღუდვის საჭიროება, მაშინ საქართველოს კანონმდებლობა უნდა ითვალისწინებდეს აღნიშნულ ნორმას. ასევე ბუნდოვანია თავად უფლების შეზღუდვის აუცილებლობა და შეტყობინების პერიოდი, ვინაიდან სამართლიანი სასამართლო განხილვის უფლების შეზღუდვა შეეხო მხოლოდ სისხლის სამართლის კანონმდებლობით დადგენილ შეზღუდვას სასამართლო სხდომის დისტანციურად გამართვის შესახებ, რომელიც საქართველოს პრეზიდენტმა ჯერ კიდევ 2020 წლის 21 მარტს გამოცემული დეკრეტით შეზღუდვა, შესაბამისად გაურკვევლია საქართველოს მთავრობამ თავიდანვე რატომ არ შეატყობინა გაეროსა და ევროპის საბჭოს, რომ, სხვა უფლებებსა და თავისუფლებებთან ერთად, ზღუდავს საერთაშორისო პაქტის მე-14 და ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლით გათვალისწინებულ უფლებებს.

II. ასევე მნიშვნელოვანია კიდევ ერთი საკითხი, რომელიც კვლევის პროცესში გამოიკვეთა, კერძოდ ევროპული კონვენცია და საერთაშორისო პაქტი კონვენციითა და პაქტით დაცული უფლებების შეზღუდვის შესახებ წევრი სახელმწიფოებიდან შეტყობინების გაგზავნას ითვალისწინებს, მხოლოდ საგანგებო მდგომარეობის დროს. შესაბამისად, მას შემდეგ რაც საქართველოში გაუქმდა საგანგებო მდგომარეობა, საგანგებო მდგომარეობის პირობებში დაწესებული ადამიანის უფლებების შეზღუდვის შენარჩუნების უფლება საქართველოს არ ჰქონდა და საერთაშორისო ორგანიზაციებისათვის უნდა გაეგზავნათ შეტყობინებები ადამიანის უფლებათა შეზღუდვის შეწყვეტის შესახებ. ფაქტია საქართველოში საგანგებო მდგომარეობის გაუქმების შემდეგ კრიზისული პროცესების მართვა წარიმართა საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის შესახებ საქართველოს კანონის შესაბამისად, ანუ ორდინალური კანონმდებლობით, რა დროსაც საერთაშორისო ორგანიზაციებისათვის ადამიანის უფლებების შეზღუდვის შეტყობინების ვალდებულება წევრ სახელმწიფოებს აღარ ეკისრებათ, ვინაიდან ევროპული კონვენციის მე-15 მუხლი და საერთაშორისო პაქტის მე-4 მუხლი, საერთოდ არ ადგენს გაეროს გენერალური მდივნისა და ევროპის საბჭოს გენერალური მდივნისათვის შეტყობინების გაგზავნის საჭიროებას, თუ ადამიანის უფლებები იზღუდება ორდინარულ სიტუაციაში. შესაბამისად საქართველოს მთავრობის მიერ 2020 წლის 21 აპრილის შემდეგ გაგზავნილი ყველა შეტყობინება საფუძველს მოკლებულია.

III. საგანგებო მდგომარეობის პირობებში ადამიანის უფლებათა შეზღუდვის შესახებ საერთაშორისო ორგანიზაციებში შეტყობინების გაგზავნის კუთხით აღსანიშნავია კიდევ ერთი ხარვეზი ეროვნულ კანონმდებლობაში, რომელიც კვლევის პროცესში გამოვლინდა, კერძოდ საგანგებო მდგომარეობის შესახებ საქართველოს კანონის მე-15 მუხლით „საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადებისა და გაუქმების შესახებ

საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტრო დაუყოვნებლივ აცნობებს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალურ მდივანს⁴⁷. მაშინ როდესაც საქართველოს ასევე აღებული აქვს ვალდებულება ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-15 მუხლის საფუძველზე კონვენციით დაცული უფლებების საგანგებო მდგომარეობის დროს შეზღუდვის შესახებ შეტყობინება გაუგზავნოს ევროპის საბჭოს გენერალურ მდივანს, რასაც აკეთებს კიდევ. შესაბამისად უმჯობესია დაზუსტდეს საგანგებო მდგომარეობის შესახებ საქართველოს კანონის მე-15 მუხლი და გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალურ მდივანთან ერთად ჩაიწეროს ევროპის საბჭოს გენერალური მდივანი.

IV. კოვიდ პანდემიის დროს მნიშვნელოვნად გაიზარდა პერსონალურ მონაცემთა დამუშავება არა მხოლოდ სახელმწიფო სტრუქტურების, არამედ კერძო კომპანიების მიერ. დიდი ოდენობით მუშავდებოდა ჯანმრთელობის მდგომარეობასთან დაკავშირებული მონაცემები, მათ შორის თერმოსკრინინგი, ინფიცირების შესახებ ინფორმაცია. კოვიდ პანდემიასთან პრძოლის პროცესში, კონტაქტი პირების დასადგენად და პრევენციისათვის გროვდება გეო ლოკაციის მონაცემებიც. მიუხედავად იმისა რომ კოვიდ პანდემია მწვავე პრობლემა იყო მთელი მსოფლიოსთვის სახელმწიფოებს პრობლემებთან გამკლავების სხვადასხვა მიდგომა ჰქონდათ. განსხვავებული მიდგომა ეხებოდა, როგორც ჯანმრთელობის ასევე ადამიანის უფლებების დაცვას. ქვეყნის დემოკრატიულობის ხარისხი განაპირობებდა იმას თუ რამდენად დიდ კომპრომისზე ადამიანის უფლებებთან სახელმწიფოები და რამდენად შეძლეს დაემყარებინათ სამართლიანი ბალანსი ადამიანის ძირითად უფლებებსა და საზოგადოებრივი ჯანდაცვის ინტერესებს შორის. მყიფე დემოკრატიის ქვეყნები უფრო მოწყვლადი აღმოჩნდნენ ადამიანის უფლებების მიმართ კრიზისულ სიტუაციაში.

VI. კვლევა ცხადყოფს, რომ კოვიდ პანდემიის პირობებში მნიშვნელოვნად იქნა გაზრდილი ქალთა მიმართ ძალადობის მაჩვენებელი. კვლევის ფარგლებში იკვეთება რომ ამ ჭრილში, პანდემიას საქართველო ძალზე მოუშზადებელი შეხვდა. ქალთა მიმართ ძალადობა, რომელიც ისედაც დიდი გამოწვევა იყო ქვეყნისთვის კიდევ უფრო გაღრმავდა. აქვე მნიშვნელოვნად იკვეთება უნდობლობა სახელმწიფო სტრუქტურების მიმართ. მეორე მხრივ ისიც ცალსახაა რომ უნდობლობის ასეთი მაღალი მაჩვენებელი სამართლიანი არ უნდა იყოს, კვლევის ფარგლებში გამოიკვეთა რომ საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტრო და საქართველოს პრიკურატურა ნამდვილად მთელ რიგ ღონისძიებებს ატარებენ ძალადობის პრევენციისათვის. შესაბამისად ჩვენ მიგვაჩნია რომ ამ შემთხვევაში პრობლემის აღმოფხვრისათვის ორი ტიპის ზომების მიღებაა საჭირო: ერთი მხრივ უნდა გაძლიერდეს საინფორმაციო კამპანია, რათა ქალებს ჰქონდეს იმის განცდა რომ საჭიროების შემთხვევაში მათ შესაბამის საგამოძიებო მომსახურებას გაუწევენ. ხოლო მეორე მხრივ პრობლემატურია სათანადოდ მომზადებული კადრების საჭიროება, რათა ასეთ შემთხვევებში რეაგირება იყოს ეფექტური და მყისიერი.

⁴⁷ საგანგებო მდგომარეობის შესახებ საქართველოს კანონი, საქართველოს პარლამენტი, 44, 11/11/1997. მუხლი 15. <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/33472?publication=7> (უკანასკნელად ნანახია 05.07.2023)

გამოყენებული ლიტერატურა

1. საქართველოს კონსტიტუცია, საქართველოს პარლამენტის უწყებები, 31-33, 24/08/1995, <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/30346?publication=36> (უკანასკნელად ნანახია 05.07.2023)
2. საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის შესახებ საქართველოს კანონი, საქართველოს პარლამენტი, სსმ, 26, 12/07/2007, <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/21784?publication=39> (უკანასკნელად ნანახია 05.07.2023)
3. საგანგებო მდგომარეობის შესახებ საქართველოს კანონი, საქართველოს პარლამენტი, 44, 11/11/1997 <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/33472?publication=7> (უკანასკნელად ნანახია 05.07.2023)
4. საქართველოს კანონი პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ, 28/12/2011 <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1561437?publication=30> (უკანასკნელად ნანახია 05.07.2023)
5. საქართველოს კანონი საექიმო საქმიანობის შესახებ, 08/06.2001, <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/15334?publication=25> (უკანასკნელად ნანახია 05.07.2023)
6. ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროპული კონვენცია, 1950, ევროპის საბჭო, მუხლი 15, ხელმისაწვდომია: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_kat (უკანასკნელად ნანახია 05.07.2023)
7. სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტის, 1966, გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია, მუხლი 4, <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1398335?publication=0> (უკანასკნელად ნანახია 05.07.2023)
8. კორკელია, კონსტანტინე. 2021. ადამიანის თავისუფლების შეზღუდვა კოვიდ-19-ის პანდემიის პირობებში: ევროპული სტანდარტები და საქართველოს კანონმდებლობა. ადამიანის უფლებათა დაცვა და კოვიდ-19-ის პანდემია. სტატიათა კრებული. <https://tsu.ge/assets/media/files/76/ILI%20General/HR%20Covid-19.pdf> (უკანასკნელად ნანახია 05.07.2023)
9. კორკელია, კონსტანტინე. 2020-2021. ადამიანის უფლებათა შეზღუდვები საქართველოში Covid-19 პანდემიის დროს: მიღებული გამოცდილება და რეკომენდაციები. გვ. 44. https://georgia.un.org/sites/default/files/202106/LongVersion_GEO_WEB.pdf (უკანასკნელად ნანახია 05.07.2023)
10. საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადების შესახებ, საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანება N1, 21 მარტი 2020 წელი. ხელმისაწვდომია: <https://www.matsne.gov.ge/ka/document/view/4830390?publication=0> (უკანასკნელად ნანახია 05.07.2023)
11. საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადების შესახებ, საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანება N2, 21 აპრილი 2020 წელი. ხელმისაწვდომია: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4853172?publication=0> (უკანასკნელად ნანახია 05.07.2023)
12. საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადებასთან დაკავშირებით გასატარებელ ღონისძიებათა შესახებ საქართველოს პრეზიდენტის დეკრეტი N1, 21 მარტი 2020 წელი. ხელმისაწვდომია: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4830372?publication=0> (უკანასკნელად ნანახია 05.07.2023)

13. შეტყობინება გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალურ მდივანს, 2020 წლის 21 მარტი, <https://treaties.un.org/doc/Publication/CN/2020/CN.125.2020-Eng.pdf>, შეტყობინება ევროპის საბჭოს გენერალურ მდივანს 2020 წლის 23 მარტი, <https://rm.coe.int/16809cff20> (უკანასკნელად ნანახია 05.07.2023)
14. დამატებითი შეტყობინება გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალურ მდივანს, 2020 წლის 22 აპრილი, <https://treaties.un.org/doc/Publication/CN/2020/CN.142.2020-Eng.pdf>, შეტყობინება ევროპის საბჭოს გენერალურ მდივანს 2020 წლის 23 აპრილი, <https://rm.coe.int/16809e3a36> (უკანასკნელად ნანახია 05.07.2023)
15. დამატებითი შეტყობინება გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალურ მდივანს, 2020 წლის 23 მაისი, <https://treaties.un.org/doc/Publication/CN/2020/CN.183.2020-Eng.pdf>, შეტყობინება ევროპის საბჭოს გენერალურ მდივანს 2020 წლის 25 მაისი, <https://rm.coe.int/16809e757c> (უკანასკნელად ნანახია 05.07.2023)
16. დამატებითი შეტყობინება გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალურ მდივანს, 2020 წლის 15 ივლისი, <https://treaties.un.org/doc/Publication/CN/2020/CN.314.2020-Eng.pdf>, შეტყობინება ევროპის საბჭოს გენერალურ მდივანს 2020 წლის 16 ივლისი, <https://rm.coe.int/16809efedd> (უკანასკნელად ნანახია 05.07.2023)
17. დამატებითი შეტყობინება გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალურ მდივანს, 2020 წლის 31 დეკემბერი, <https://treaties.un.org/doc/Publication/CN/2020/CN.580.2020-Eng.pdf>, შეტყობინება ევროპის საბჭოს გენერალურ მდივანს 2021 წლის 4 იანვარი, <https://rm.coe.int/1680a0e8a0> (უკანასკნელად ნანახია 05.07.2023)
18. „საერთაშორისო გამჭვირვალობა-საქართველო“, კოვიდ პანდემიასთან დაკავშირებული საპარლამენტო კონტროლი, თბილისი 2022 https://transparency.ge/sites/default/files/parliamentary_control.pdf, (უკანასკნელად ნანახია 05.07.2023)
19. სახელმწიფო ინჰექტორის სამსახურის საქმიანობის ანგარიში, 2020, <https://personaldata.ge/ka/about-us> (უკანასკნელად ნანახია 05.07.2023)
20. Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data Strasbourg, 28.I.1981, <https://rm.coe.int/1680078b37> (უკანასკნელად ნანახია 05.07.2023)
21. Nino Botchorishvili, Ilika Sajaia. 2022. Parliamentary control in the wake of the Covid pandemic (Comparative research) XXIV International Scientific and Practical Conference «Multidisciplinary academic notes. Science research and practice». P.187. <https://books.google.ge/books?id=9GI3EAAQBAJ&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false> (უკანასკნელად ნანახია 05.07.2023)
22. Samuel D. Warren, Louis Brandeis, The Right to Privacy, Harvard Law Review, Vol. IV December 15, 1890 No. 5, <https://www.jstor.org/stable/1321160>, (უკანასკნელად ნანახია 05.07.2023)
23. T. Ginsburg and M. Versteeg, op. cit, p. 4; E. Griglio, 'Parliamentary oversight under the COVID-19 emergency: striving against executive dominance', The Theory and Practice of Legislation, July 2020.
24. Resolution of 17 April 2020 on EU coordinated action to combat the COVID-19 pandemic and its consequences, European Parliament, 2020/2616(RSP), para. 46.
25. Report on Respect for Democracy, Human Rights and the Rule of Law during States of Emergency, Venice Commission, CDL-AD(2020)014, 19 June 2020.
26. Public Health Emergency International Concern. 2020. <file:///C:/Users/nino.botchorishvili/Downloads/global-research-and-innovation-forum-towards-a-research-roadmap.pdf> (უკანასკნელად ნანახია 05.07.2023)

27. States of emergency in response to the coronavirus crisis, normative response and parliamentary oversight in EU Member States during the first wave of the pandemic.
[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/659385/EPRS_STU\(2020\)659385_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/659385/EPRS_STU(2020)659385_EN.pdf) (უკანასკნელად ნანახია 05.07.2023)
28. Ginsburg, Tom and Versteeg, Mila. 2020. The Bound Executive: Emergency Powers during the Pandemic, No 52, p. 22, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3608974 (უკანასკნელად ნანახია 05.07.2023)
29. Institute for Development of Freedom of Information (IDFI) Report on Rule of Law and Human Rights During the COVID-19 Crisis, , May 2020, 10.
(https://idfi.ge/public/upload/Covid/rule_of_law_and_human_rights_during_covid_19.pdf)
(უკანასკნელად ნანახია 05.07.2023)
30. Council of Europe, Respecting democracy, rule of law and human rights in the framework of the COVID-19 sanitary crisis A toolkit for member states, Information Documents SG/Inf(2020), <https://www.coe.int/en/web/congress/covid-19-toolkits> (უკანასკნელად ნანახია 05.07.2023)
31. General Data Protection Regulation (EU) 2016/679, <https://gdpr-info.eu/>(უკანასკნელად ნანახია 05.07.2023)
32. Universal Declaration of Human Rights. 10 December, 1948, <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>, (უკანასკნელად ნანახია 05.07.2023)
33. European Parliament, Upholding human rights in Europe during the pandemic, 2020, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/652085/EPRS_BRI\(2020\)652085_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/652085/EPRS_BRI(2020)652085_EN.pdf) (უკანასკნელად ნანახია 05.07.2023)
34. The European Commission for Democracy through Law (Venice Commission), Emergency Powers, 1995, CDL -STD(1995)012, [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-STD\(1995\)012-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-STD(1995)012-e), (უკანასკნელად ნანახია 05.07.2023)
35. UN Women, 2021, „The Shadow Pandemic: Violence against women during covid-19”
36. საქართველოს პროკურატურა, 2022, ოჯახური ძალადობა (ანგარიში), გვ.1-5;
37. საფარი, 2021, ოჯახში ძალადობის მსხვერპლ ქალთათვის შინაგან საქმეთა სამინისტროს სერვისების მიწოდებისას არსებული გამოწვევები კოვიდ - 19-ის პანდემიის დროს, გვ.3-6